

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Katedra biblických věd

Terezie Omesová

Podobenství v Matoušově evangeliu a jejich role

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Mireia Ryšková, Th.D.

PRAHA 2012

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a v seznamu použité literatury jsem uvedla veškeré informační zdroje, které jsem použila.

Prohlašuji, že práce nabyla využita k získání jiného titulu.

Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 26. 3. 2012

Terezie Omesová

PODĚKOVÁNÍ

Chtěla bych velice poděkovat Doc. PhDr. Mireji Ryškové, Th.D. za její pomoc, konzultace a laskavé vedení bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	7
1 PODOBENSTVÍ	8
1.1 Obecná charakteristika podobenství	8
1.2 Definice podobenství	8
1.3 Výskyt podobenství	8
1.4 Výklad podobenství	9
1.5 Předávání podobenství	9
1.6 Struktura podobenství	10
2 JEŽÍŠ V KONTEXTU SVÉ DOBY	11
2.1 Galilea – místo Ježíšova života a působení	11
2.1.1 Nazaret a Kafarnaum	12
2.1.2 Ježíšova rodina	12
2.2 Ježíšův způsob hlásání	13
2.3 Podobenství v době Ježíše	14
2.4 Adresáti podobenství	15
2.5 Charakteristika tehdejší společnosti v Palestině	15
2.5.1 Elita	15
2.5.2 Ne – elita	16
3 MATOUŠOVO EVANGELIUM	17
3.1 Autor	17
3.2 Adresáti, místo vzniku a datace	18
3.3 Obsah, rozdělení, zaměření, myšlenky	18
4 MATOUŠOVA PODOBENSTVÍ	21
4.1 Podobenství v Novém zákoně	21
4.2 Podobenství Matoušova	21
4.3 Role podobenství v Matoušově evangeliu	22
4.4 Tematické rozdělení	22
4.5 Kritéria výběru jednotlivých podobenství	23

5 VYBRANÁ PODOBENSTVÍ MATOUŠOVA EVANGELIA	24
5.1 Podobenství o dvou stavitelích	24
5.1.1 Kontext a struktura textu	24
5.1.2 Výklad	25
5.1.3 Synoptické srovnání	26
5.1.4 Shrnutí	27
5.2 Podobenství o rozsévači	27
5.2.1 Kontext a struktura textu	27
5.2.2 Výklad	28
5.2.3 Synoptické srovnání	29
5.2.4 Shrnutí	29
5.3. Podobenství o nemilosrdném služebníkovi	30
5.3.1 Kontext a struktura textu	31
5.3.2 Výklad	31
5.3.3 Synoptické srovnání	32
5.3.4 Shrnutí	32
5.4. Podobenství o vinařských dělnících	33
5.4.1 Kontext a struktura textu	34
5.4.2 Výklad	34
5.4.3 Synoptické srovnání	35
5.4.4 Shrnutí	36
5.5. Podobenství o zlých vinařích	37
5.5.1 Kontext a struktura textu	38
5.5.2 Výklad	38
5.5.3 Synoptické srovnání	40
5.5.4 Shrnutí	40
5.6. Podobenství o svatební hostině	41
5.6.1 Kontext a struktura textu	42
5.6.2 Výklad	43
5.6.3 Synoptické srovnání	44
5.6.4 Shrnutí	44
5.7. Podobenství o družičkách	45
5.7.1 Kontext a struktura textu	45
5.7.2 Výklad	46
5.7.3 Synoptické srovnání	47

5.7.4 Shrnutí	47
5.8. Podobenství o hřivnách	48
5.8.1 Kontext a struktura textu	48
5.8.2 Výklad	49
5.8.3 Synoptické srovnání	50
5.8.4 Shrnutí	51
6 POSELSTVÍ MATOUŠOVÝCH PODOBENSTVÍ PRO NAŠI DOBU	52
6.1 Podobenství o dvou stavitelích	52
6.2 Podobenství o rozsévači	52
6.3 Podobenství o nemilosrdném služebníkovi	53
6.4 Podobenství o vinařských dělnících	53
6.5 Podobenství o zlých vinařích	53
6.6 Podobenství o svatební hostině	54
6.7 Podobenství o družičkách	54
6.8 Podobenství o hřivnách	54
ZÁVĚR	56
Seznam použitých zkratk	58
Seznam použité literatury	59
Anotace	61

ÚVOD

Cílem této bakalářské práce je přiblížit vybraná podobenství v Matoušově evangeliu a pokusit se zformulovat jejich význam.

Při zpracování tématu jsem zvolila jen určitá podobenství. Výběr nebyl nikterak náhodný. Kritériem byl především jejich obsah, který mě osobně oslovuje natolik, že se chci těmto tématům věnovat hlouběji. Zvolená podobenství se věnují různým tématům: o Božím království, začátku, povolání, o konci (soudu). Obsahují různé výzvy: např. k bdělosti, prozíravosti, odpovědnosti, odpuštění, připravenosti, lásce k bližnímu, ale i varování před pošetilostí, netečností, ustrnutím.

Vybraná podobenství jsou součástí bible. Bůh nás vybízí, abychom jeho slovo uvedli do praktického života. Aplikování Božího slova do života je zásadním projevem našeho vztahu k Bohu a je svědectvím toho, že ho posloucháme. Jistým vodítkem nám v tomto mohou být i podobenství. Uznat to znamená nahlédnout, že ponaučení závažná pro biblické doby jsou stejně závažná i dnes. Základem je seznámit se s Božím slovem, s jeho nadčasovými pravdami a porozumět jim. Výklad podobenství může poučit, naznačit směr, navést, inspirovat, doporučit a připomenout. Může být prostředkem k uchopení čtenářova života. Doslovně však od nich nelze očekávat vyřešení našich osobních problémů, k tomu je ještě zapotřebí jisté nadstavby.

Úvod práce se zabývá obecnou charakteristikou pojmu podobenství, je zde uvedena definice, výklad, výskyt, předávání a struktura podobenství. Dále je věnována pozornost Ježíši v kontextu jeho doby. Ježíš při svém učení používal mnohá podobenství. Přibližoval tak svá slova zástupům. Aplikoval je na tehdejší dobu i společnost. Pomocí nich hlásal Boží království, nabádal a upozorňoval, co od nás Bůh očekává a co nám nabízí. Z tohoto důvodu je zmiňováno místo, rodina, život a působení Ježíšovo. Dále práce pojednává o jeho způsobu hlásání, komu byla podobenství adresována a jak vypadala tehdejší společnost v Palestině. Práce je zaměřena na podobenství Matoušova, proto se věnuje i tomuto evangeliu. Nejprve samotnému autorovi tohoto evangelia, jeho adresátům, obsahu, myšlenkám a obecně jeho podobenstvím. Stěžejní část práce tvoří devět konkrétních podobenství. Jednotlivá podobenství jsou předkládána tak, jak jsou chronologicky uváděna v Matoušově evangeliu. Závěr práce tvoří hodnocení poselství jednotlivých podobenství pro dnešní dobu.

1 PODOBENSTVÍ

Od dob prvotní církve se typický Ježíšův způsob mluvy označuje jako „podobenství“. Můžeme mu rozumět jako ilustraci Ježíšova učení.¹

1.1 Obecná charakteristika podobenství

Český výraz podobenství je překladem řeckého slova parabole, které doslovně znamená přirovnání. Tedy klást vedle sebe dvě věci, dva problémy, abychom je porovnali. Zvláště východní mentalita má oblibu ve vyprávění historek a příběhů, které jsou poučné, a které vedou ke srovnání vyprávěného s životem adresátů.

1.2 Definice podobenství

Podobenství je termín, jenž má v semitských jazycích několik významů, od příběhu až po hádanku. Pro Ježíše je charakteristickým způsobem vyučování zástupů.²

Podle C. H. Dodda je podobenství „metafora či přirovnání vzaté z přírody či každodenního života, které upoutá své posluchače svou živostí či zvláštností a ponechá jeho mysl v takové míře pochybností o jeho přesném použití, aby jej povzbudil k aktivnímu přemýšlení.“³

V Malém bohovědném slovníku je pojem podobenství, čili parabola charakterizován jako přirovnání rozšířené v básnický celek. „V biblické mluvě se rozumí podobenstvím v širším slova smyslu každý obrazný způsob mluvy, v užším smyslu zpravidla vypracování skutečného, možného nebo častěji smyšleného děje za účelem znázornění vyšší, obyčejně mravní pravdy.“⁴ Podobenství jsou biblickou zvláštností, odpovídají východnímu způsobu mluvy.

1.3 Výskyt podobenství

Už Starý zákon přináší početná přirovnání. Izrael mluví o transcendentním Bohu⁵ a hledá výrazy pro božské věci za pomoci pozemských skutečností. Ty na sebe berou podobu znamení, symbolů. V nejstarších textech se tyto symboly objevují a začínají mít

¹Srov. DULPACY Jean, GEORGE Augustin, GRELOT Pierre, GUILLET Jacques, LACANT Mare-François, LÉON-DUFOUR Xavier: Slovník biblické teologie, Řím: Velehrad-Křesťanská akademie, 1981, 328

² Srov. HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Matouše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 221

³ Tamtéž, 225

⁴ MERELL Jan a kolektiv: Malý bohovědný slovník, Praha: Česká katolická charita, 1963, 386

⁵ Srov. Ex 20,4

podobu podobenství.⁶ Tato přirovnání vycházejí z lidského života. Využívají je proroci.⁷ Podobenství najdeme v historických knihách, kde je názorně ilustrovaná nějaká skutečnost. Při své výuce je využívali učitelé zákona i samotný Ježíš. Pro výklad Písma se používá obrazná řeč za použití obyčejných událostí ze života. Setkáváme se s nimi také v evangeliích. Z původních ilustrací dějin se někdy stávají trvalá témata k vysvětlení nezištné Boží lásky.

1.4 Výklad podobenství

„Podobenství pochopíme snáze, uvážíme-li jejich biblické a orientální souvislosti a Ježíšovu snahu o postupný výklad. Jejich stavebními kameny jsou prostě události všedního života, ale také, a snad především, velké události z dějin vyvoleného národa. V Ježíšově době je jejich tradiční smysl dán starozákonním kontextem. Jsou zde neuvěřitelné paradoxy nepravděpodobnosti v popisovaných událostech, ty však neudiví informovaného čtenáře; jde o texty s cílem poučit, což platí zvláště o jednání některých postav z podobenství: záměrem je přivést čtenáře k úvaze a v každém případě nutno mít neustále na zřeteli teocentrický charakter většiny podobenství.“⁸

1.5 Předávání podobenství

Podobenství jsou nejčastěji příběhy určené k vyprávění. U mnohých z nich neznáme přesné místo a čas jejich vzniku. Pocházejí z ústních zdrojů. To znamená, že se předávaly ústně z jedné generace na druhou jako lidová vyprávění až do okamžiku, kdy se živá tradice přeměnila v písemnou. Ústní tradice se týká mnoha částí Bible. „Ve Starém zákoně mluvíme v této souvislosti zejména o knihách Genesis, Exodus, Jozue, Soudců a knihách Samuelových.“⁹ V Novém zákoně zasáhla ústní tradice zejména evangelia. Příběhy, které byly zapsány na základě ústní tradice, mají charakteristické rysy.

Jak už jsem zmínila výše, nelze stanovit místo a čas jejich původu. Forma a obsah se v průběhu dalších převyprávění mohou měnit, proto z nich nemůžeme přesně rekonstruovat historické události. Příběhy byly adaptovány podle potřeby a konkrétní situace posluchačů. Jsou vyprávěny s konkrétním záměrem či pointou, často mravní

⁶ Srov. Gn 19,21

⁷ Srov. Oz 4,16; Iz 11,6-9; Jr 31,21

⁸ DULPACY Jean, GEORGE Augustin, GRELOT Pierre, GUILLET Jacques, LACANT Mare-François, LÉON-DUFOUR Xavier: Slovník biblické teologie, Řím: Velehrad-Křesťanská akademie, 1981, 330

⁹ Kolektiv autorů: BUTTERWORTH Mike G., BREWER David Instone, GILLINGHAM Sue a další: The New Lion Handbook to the Bible, Praha: Česká biblická společnost, 2009, 62

povahy. Mají sloužit k oživení a inspiraci. Témata ústní tradice mají obdobné rysy a motivy.¹⁰

1.6 Struktura podobenství

Příběhy, které mají být vyprávěny, se liší od příběhů, které mají být čteny. Jak u čtenáře, tak u posluchače je třeba především udržet pozornost. Některé prvky vypravěčského umění lze vysledovat i v Ježíšových podobenstvích.

Nečekaný obrat: ten najdeme např. v podobenství o marnotratném synu (L 15,11-32). Ztracený syn se nečekaně vrátí zpět do otcovského domu.

Opakování: je typickým rysem např. v podobenství o zlých vinařích (L 20,9-16). Třikrát jsou vysláni služebníci k vinařům pro sklizeň.

Stručnost: vyprávění obsahuje jen málo detailů. Tím vzniká prostor pro posluchačovu představivost.

Přímá řeč: zápletky podobenství často vychází najevo skrze přímou řeč. V podobenství o neústupné vdově (L 18,1-8) je to samotná vdova, ale i samomluva nespravedlivého soudce.

Barvitý jazyk: jazyk musí oslovovat, proto je třeba, aby byl barvitý a konkrétní. Předpokládá se, že nebude vždy brán doslovně. V podobenství o nemilosrdném služebníku (Mt 18,21-35) je uváděna nepředstavitelná suma deset tisíc talentů. Ve skutečnosti nejde o konkrétní částku, představuje neomezenost Božího odpuštění.¹¹

¹⁰ Srov. tamtéž, 63

¹¹ Srov. tamtéž

2 JEŽÍŠ V KONTEXTU SVÉ DOBY

Ježíšův obraz a jeho působení v kontextu jeho doby je možno spolehlivě vytvořit pomocí evangelií, přestože ta nejsou v první řadě zaměřena historicky. Jiné zdroje k dispozici nemáme. I tento obraz však bude do jisté míry závislý na názorech a orientaci toho kterého autora. V dějinách západní kultury byla osoba Ježíše z Nazareta zkoumána svým rozsahem tak, jako žádná jiná osoba.¹²

2.1 Galilea – místo Ježíšova života a působení

Galilea je místo, kde Ježíš vyrůstal a pracoval. Prožil zde své mládí a začal i svoji veřejnou činnost. V Galileji žila a působila jeho rodina, povolal odtud své učedníky, získal své příznivce a odpůrce.

Přírodní podmínky

„Galilea leží v severní části biblické Palestiny. Můžeme ji rozdělit na tři části: Horní Galileu (s hornatým povrchem 600-1200 m n.m.), Dolní Galileu (kopcovitá krajina 100-600m n. m.) a okolí Genezaretského jezera. Nazaret, místo Ježíšova života do doby jeho veřejného působení, leží podobně jako Kána v Dolní Galileji. Ostatní místa Ježíšova působení, známá z evangelií, jako Kafarnaum, Magdala, Chorazim, Betsaida, leží v blízkosti Genezaretského jezera.“¹³

Sociálně – ekonomické podmínky

Obyvatelstvo mluvilo aramejsky, a to zvláštním dialektem, který byl rozpoznatelný. Ježíš touto řečí mluvil, neboť se orientoval na lidi z nižší společnosti – rybáře, řemeslníky rolníky, ženy apod. Je možné, že Ježíš uměl také řecky, protože v Galileji byla helénistická města; z evangelií to však nelze doložit. Dá se předpokládat, že znal hebrejštinu, ale je nepravděpodobné, že ji používal.

V Galileji byla jak bohatá městská centra, tak chudý venkov. Rozdíl mezi oběma kulturami byl značný. Ježíš se ve svém učení více zaměřoval na chudý venkov. Mezi venkovským obyvatelstvem našel většinu svých učedníků a přívrženců.

Situace na venkově nebyla nijak jednoduchá. Byly zde velkostatky, jejichž majitelé žili nákladným způsobem života ve městech. O jejich majetek se jim starali námezdní zemědělní dělníci, jejichž životní situace byla většinou katastrofální. Vedle již zmíněných statků zde byla také drobná hospodářství. Z Ježíšových podobností se zemědělskou

¹² Srov. RYŠKOVÁ Mireia: Doba Ježíše Nazaretského, Praha: Karolinum, 2008, 178

¹³ RYŠKOVÁ Mireia: Doba Ježíše Nazaretského, Praha: Karolinum, 2008, 178

tématikou lze vysledovat, že mezi majiteli velkostatků, nájemci a nájemníky vznikalo sociální napětí.¹⁴

2.1.1 Nazaret a Kafarnaum

„Nazaret leží v kopcovité krajině v jižní Galileji poblíž křižovatky hlavních obchodních cest. Sídliila v něm římská vojenská jednotka pověřená dozorem nad Galilejí.“¹⁵ V době Ježíšově byl Nazaret malé bezvýznamné sídliště. Jeho obyvatelé žili ve velmi primitivních podmínkách. Hlavní činností bylo zemědělství. Podle evangelia zde měla být synagoga, ale archeologické nálezy to dosud nepotvrdily.

Kafarnaum se stalo hlavním místem Ježíšovy činnosti. Leží na severním břehu Galilejského jezera. Po roce 39 po začlenění k ostatním částem Agrippovy říše ztratilo město na významu. Dochovaly se zde zbytky synagogy a byl tu odkryt jeden dům, který byl upraven na křesťanskou svatyni, místo setkávání prvotní církve. Rodiny bydlely pospolu v jakýchsi obytných blocích. V době Ježíšově bylo Kafarnaum obchodním střediskem. Vedla tudy cesta do dalších měst Filipovy tetrarchie. Žili zde převážně rybáři, řemeslníci a drobní obchodníci.

2.1.2 Ježíšova rodina

O Ježíšově rodině, jeho dětství a životě do jeho veřejné činnosti se dozvídáme z evangelia Matoušova a Lukášova. Ježíšova rodina byla poměrně početná, sociálně chudá, živící se řemeslem. „Ježíš byl stejně jako otec tesařem – stavebním dělníkem (Mk 6,3; Mt 13,15).“¹⁶ Na svou dobu byl vzdělaný, ačkoli nevíme, kde získal svou formaci, byl osloven „rabi“, stejně jako v té době učenci a učitelé Tóry.¹⁷ Lukáš a Matouš se ve vyprávění o Ježíšovi shodují v několika podstatných věcech. Jmenují Ježíšovu matku Maria a jejího muže Josef, jeho narození uvádějí do vztahu k Herodu Velikému a k Betlému. Obě tato evangelia přinášejí Ježíšův rodokmen, kdy zařazují Ježíšovu rodinu do potomků Davidových. Ježíšova rodina nebyla zprvu jeho veřejnou činností nadšena. Považovala ho za pomateného (Mk 3,21). Ježíš svůj vztah k rodině vyjadřuje v Mk 3,31-35. Po Ježíšově smrti hrála jeho rodina významnou roli v prvotní církvi.

¹⁴ Srov. Mk 12,1-9; Mt 20,1-16

¹⁵ Průvodce životem- Matouš, Praha: International Bible society a Luxpress, 1997, 18 (Z toho důvodu mnozí Židé Nazaretem opovrhovali a proto možná Natanael reagoval na Filipovo pozvání slovy: „Může být z Nazareta něco dobrého?“ J 1,46)

¹⁶ RYŠKOVÁ Mireia: Doba Ježíše Nazaretského, Praha: Karolinum, 2008, 184

¹⁷ Srov. tamtéž. Nešlo ještě o úřední titul. Ježíš byl označován řadou dalších titulů: Mesiáš, Syn Boží, Syn člověka, Pán, ..., sám o sobě nejspíš používal titul Syn člověka a Syn

Další významnou roli v Ježíšově životě hrálo povolání jeho 12 učedníků. Sdílejí s ním jeho život, možná by se dalo říci, že se stávají jeho novou rodinou. Sdílejí s Ježíšem nejen bezdomovectví, nezajištěnost, odkázanost na solidaritu a pomoc druhých, mají ale i podíl na jeho poslání a charismatu (hlásání a moc uzdravovat, vyhánět zlé duchy), daru Ducha, a také podíl na zaslíbení mesiánské moci.¹⁸ Počet 12 není náhodný, má symbolickou platnost, vázanou na dějiny Izraele, 12 kmenů nového Izraele. Společenství 12 učedníků, posléze apoštolů, si vyvolil Ježíš sám. Do své blízkosti povolával další učedníky, v jeho blízkosti se nacházely i ženy. Zakládá nový typ vztahu mezi jím a učedníky, a to příslušnost k „familia dei“¹⁹, kdy nadřazuje víru a věrnost jeho slovu nad fyzickou příbuznost.

2.2 Ježíšův způsob hlásání

„Ježíš byl jako člověk Židem, jedinečným židovským učitelem (samozřejmě nejenom) své doby a z tohoto základu je v interpretaci jeho slov a činů, jak je podávají evangelia, třeba vycházet.“²⁰ V prvé řadě chtěl být srozumitelný lidem své doby ve svém základním poselství. Velké zástupy posluchačů ukazují na sílu jeho učení a mocných činů. Jejich reakce ale ukazuje, že jeho učení nebylo zcela pochopeno. Ježíš se tehdejší době a společnosti vymykal. Byl obdivován a přijímán, stejně tak byl však také nepochopen, odmítán a nenáviděn. „Učil jako ten, který má moc.“²¹ Jeho slova a činy reprezentovaly jeho etickou nauku. Ta se stala neodmyslitelnou a podstatnou součástí světového etického cítění. Jeho etiku v kontextu židovské etiky lze spatřit v ústředním postavení Tóry. Jde o přijetí Tóry srdcem, o zvnitřnění norem a radost z Tóry.

Ježíš byl přijímán jako učitel. Pohyboval se v rámci tehdejší židovské společnosti a reagoval na ni. Diskutoval o sporných otázkách s druhými učiteli, odpovídal na teologické otázky laiků, měl kolem sebe žáky a vyučoval v synagoze. Svým oponentům trpělivě vysvětloval své poslání a skutky. Jeho učení nestálo jen na „slovech“, jako učení mnoha jiných učitelů, ale bylo stvrzeno tím, jak žil a co dělal. Ježíš nabádal učedníky i lid, aby o jeho slovech přemýšleli a promýšleli je. Proto svým posluchačům kladl otázky, mluvil v hádankách a podobenstvích. Snažil se podat pravdu zajímavým způsobem tak, aby o ní lidé museli uvažovat. Ježíš pro svá podobenství využíval příběhy z každodenního života. Ke svým posluchačům promlouval pro ně srozumitelnou řečí. Tyto příběhy mají ovšem

¹⁸ Srov. RYŠKOVÁ Mireia: Doba Ježíše Nazaretského, Praha: Karolinum, 2008, 190

¹⁹ Familia dei-rozhodující skutečností není tělesná příbuznost, nýbrž víra, věrnost Ježíšovu slovu: „Kdo činí vůli Boží, to je můj bratr, má sestra i matka.“

²⁰ RYŠKOVÁ Mireia: Doba Ježíše Nazaretského, Praha: Karolinum, 2008, 209

²¹ tamtéž

ještě mnohem hlubší význam. Někdy je tento význam skrytý a někdy je zjevný. Většinou je však význam pouze jeden základní. Čtenáře mnohdy svádí hledat významů více, a může se proto lehce stát, že jim základní význam zůstane nadále skrytý a nepoznaný.²²

Ježíš si vůči Zákonu počínal svobodně. Tóru a její nařízení na jedné straně zpříšňoval, na druhé straně však místy uvolňoval.

Zpřísnění norem: Bůh nade vše – Ježíš požaduje rozhodnutí mezi Bohem a mamonem. Zákaz zabítí a manželské nevěry (cizoložství) – hříchem není jen skutek, ale už úmysl. Příkaz lásky k bližnímu je na roveň lásky k Bohu, je to i láska k nepříteli. Zákaz nového sňatku je formulován na ochranu ženy (rozluka ji znevýhodňovala). Zákaz přísahy má vést člověka k zodpovědnosti a jednoznačnosti.²³

Uvolnění norem: Sobotní klid – Ježíš staví pomoc člověku nad sobotu. Milosrdenství je více než desátky – než odvádění desátků jsou důležitější sociální ohledy. Smíření je více než oběť – více je smíření s protivníkem, než samotná oběť. Čistota vnitřní (nitro člověka) je víc než kultovní čistota (kultovní předpisy).²⁴

Dokážeme si představit, že zpřísněním a uvolněním některých norem, které Ježíš veřejně hlásal, mohl tehdejší učitele Zákona proti sobě popudit.

2.3 Podobenství v době Ježíše

Je důležité Ježíšova slova a činy chápat jako zvěstování Boží vlády. K tomu Ježíš ve své době používal i podobenství. Stěžejním tématem bylo hlásání nebeského království. Podobenství byla volena tak, aby jejich obsahové prostředky byly blízké posluchačům. Ježíš se díky nim snažil člověku přiblížit nebeské království. Chtěl, aby posluchači pochopili Boží nabídku, nabídku odpuštění a obnovení vztahu s Bohem. Ježíš si přál, aby pochopili, že tato nabídka se týká jednoho každého z nich a je pouze na nich samotných, zda ji přijmou. Snažil se přiblížit a upřesnit pravidla pro vstup do Božího království. Varoval před zatvzeleností lidských srdcí, upozorňoval na Boží milosrdenství a na obdarování od Boha, které mají dobře využít. Vyzýval k připravenosti, k odpuštění a lásce.

Charakteristické rysy Ježíšových podobenství: jsou provokativní, šokující, pracují s absurdními prvky. Vyskytuje se zde i nepravděpodobné jednání některé z postav, či pravděpodobná reakce postav na nepravděpodobnou událost.²⁵

²² Srov. BEAUMONT Mike, ABC Bible, Praha: Česká biblická společnost, 2007, 91

²³ Srov. RYŠKOVÁ Mireia: Doba Ježíše Nazaretského, Praha: Karolinum, 2008, 212-213

²⁴ Srov. tamtéž, 213

²⁵ Srov. MRÁZEK Jiří: Podobenství v kontextu Matoušova evangelia, Jihlava: Mlýn, 2003, 3-4

2.4 Adresáti podobenství

Ježíš ve svých řečech, kázání a učení oslovoval všechny lidi. Dokázal se pustit do odborné diskuze s učiteli Zákona, svými příběhy a podobenstvími z každodenního života však oslovoval i obyčejné lidi. Adresáty Ježíšových podobenství byli tedy především lidé na venkově, zemědělci, rybáři a drobní řemeslníci. Jejich život byl Ježíši důvěrně znám. Mluvil k nim často pomocí přirovnání, metafor a podobenství z jim blízkého a dobře známého prostředí. „V jeho podobenství se objevují obrazy ze života zemědělců (např. podobenství o rozsévači, o obilí, které roste samo, o obilí a plevelu, o hořčičném zrně, o boháči a stodolách, výroky o sklizni a nedostatku ženců atd.), rybářů (podobenství o rybářské síti), vinařů (např. podobenství o dělnících na vinici, o zlých vinařích), pastýřů (podobenství o ztracené ovci), chudáků a dlužníků (např. podobenství o neodbytné vdově, o boháči a Lazarovi, o nepoctivém správci, o zlých vinařích), služebníků a správců (např. o bdělých služebnících, o nepoctivém správci, o hřivnách), svatebčanů (podobenství o moudrých a pošetilých pannách, o ženichovi a jeho družích, o svatebním šatě), dokonce podobenství z domácnosti, ze života žen (podobenství o kvasu, o ztraceném penízu), podobenství s rodinnou tematikou (o milosrdném otci a dvou synech, o dvou synech), s tematikou hostiny (podobenství o hostině), s příklady milosrdenství a solidarity, na něž byli chudí lidé a lidé v nesnázích a na okraji společnosti odkázáni (podobenství o posledním soudu, o milosrdném Samařanu).

Cílem těchto podobenství bylo přiblížit lidem Boží lásku (Boží království), která se dává člověku, její velikost, ale i její nárok na člověka.²⁶

2.5 Charakteristika tehdejší společnosti v Palestině

Tehdejší společnost v Palestině můžeme rozdělit do dvou hlavních skupin. A to na elitu (horní část elity a retainers – vrstvu závislých), a ne – elitu (vrstvu relativně chudých a vrstvu absolutně chudých).

2.5.1 Elita

Horní vrstvu elity tvořila malá část populace. Byla soustředěna především v hlavních městech tetrarchií a v dalších velkých městech včetně Jeruzaléma. Tvořili ji příslušníci královského dvora, kněžská šlechta a příslušníci velekněžské rodiny. Patřili k nejbohatší vrstvě v Palestině a žili v luxusu. V době Herodovců hrály v této vrstvě

²⁶ RYŠKOVÁ Mireia: Doba Ježíše Nazaretského, Praha: Karolinum, 2008, 225

Srov. STRUPPE Ursula, KIRCHSCHLÄGER Walter: Jak porozumět bibli, Praha: Vyšehrad, 2000, 162-163

významnou úlohu i ženy. Některé byly velmi majetné, dostávaly také pravidelné příjmy ze svých majetků. Patřili sem také velkoobchodníci a velkostatkáři.

Do vrstvy retainers (závislých) patřili úředníci herodovského správního aparátu a další úředníci. Do nižší vrstvy závislých patřili nižší úředníci, sekretáři, písaři, správci majetku a domu, důstojníci, místní soudci, kněží, celníci, vojáci a učitelé Zákona.²⁷

2.5.2 Ne – elita

„Relativně chudí, respektive bohatí.“²⁸ Mezi ně patřili drobní řemeslníci, obchodníci, hostinští, nižší kněžský stav, drobní zemědělci, rybáři. Jejich počet nebyl velký. Příslušníci této vrstvy mohli díky své práci a svému vlastnictví menších pozemků dosahovat pravidelného zisku, který stačil na pokrytí denní potřeby, ale neumožňoval jim zabezpečit se pro čas nouze. Do této vrstvy patřila pravděpodobně Ježíšova rodina a většina jeho učedníků.

Nejvíce bylo zcela chudých. Sem patřili drobní zemědělci, nájemníci půdy, námezdní dělníci (na tuto práci byla odkázána velká část obyvatelstva), židovští otroci a propuštěnci. „Židovští otroci museli být propuštěni každého sedmého roku“²⁹. Otázkou je, zda se tak skutečně dělo. Nicméně až do konce svého života byli povinni svému bývalému pánu prokazovat úctu.

Poslední vrstvu tvořili ti nejubožejší lidé z okraje společnosti – žebráci. Většinou byli zmrzačení, hluchoněmí, slepí, duševně nemocní či malomocní. Byli odkázáni pouze na štědrost a skutky lásky. V té době sice neexistovala sociální dávka, ale Židé byli vedeni k dávání almužny. Díky ní mnozí dokázali v ubohých podmínkách přežít.³⁰

²⁷ Srov. RYŠKOVÁ Mireia: Doba Ježíše Nazaretského, Praha: Karolinum, 2008, 170

²⁸ RYŠKOVÁ Mireia: Doba Ježíše Nazaretského, Praha: Karolinum, 2008, 172

²⁹ STRUPPE Ursula, KIRCHSCHLÄGER Walter: Jak porozumět bibli, Praha: Vyšehrad, 2000, 163

3 MATOUŠOVO EVANGELIUM

Evangelium je slovo původu řeckého. Jedná se o složeninu příslovce s podstatným jménem „eu-angellion“, což znamená „dobrá zpráva“.³¹ Takto bývalo označováno radostné potěšující sdělení, obvykle obecného dosahu. Například zpráva o vojenském vítězství, příznivé orákulum, v době zbožštění císaře i sdělení o narození či dospělosti následníka, o jeho nastolení. V Bibli jako překlad hebrejského „bšr“, které původně znamenalo vyřídít jakoukoliv zprávu (srov. 1 S 4,17). Později přetrvává tón zprávy dobré (narození dítěte Jr 20,15) a stává se eschatologickým poselstvím o Božím nastolení nového věku. Přejímá ho Nový zákon, kde vystihuje obsah křesťanské zvěsti o osvobozujícím radostném poselství o spáse v Ježíši Kristu.³²

Matoušovo evangelium, ačkoli není nejstarší, se nachází na začátku Nového zákona. Hlavní dva prameny jsou stejné jako u Lukáše: Markovo evangelium a sbírka Ježíšových výroků (Q). Obecně je považováno Matoušovo evangelium za revizi Markova evangelia. Většina látky tedy je stejná jak u Marka, tak u Matouše. Z hlediska literárního Matouš Marka zestručnil. Z hlediska teologického Matouš doplnil Markovo vyprávění o velké bloky učení a spíše se zaměřil na obsah Ježíšova poselství. Také se obecně uznává, že Matouš používal Q především k vyjádření obsahu Ježíšových řečí, a pokud se jedná o slovní vyjádření a pořádek, používal ho volněji než Lukáš. Kromě dvou hlavních pramenů používá Matouš ještě vlastní speciální materiál. Vyskytuje se hlavně v promluvách, ale patří do něho i příběhy z dětství a zjevení Zmrtvýchvstalého.³³

3.1 Autor

„Církevní tradice, o níž máme nejstarší zprávy ze začátku 2. století, připisuje první evangelium Matoušovi, bývalému celníkovi (Mt 9,9; srov. Mk 2,14).“³⁴ Záměr, který stál u této tradice, vyplývá z toho, že „v Matoušově evangeliu (9,9) vystupuje celník Levi z Mk 2,13 jako Matouš a je tak zřetelně ztotožněn s Ježíšovým učedníkem z Mt 10,3.“³⁵ Ze samotného textu se o autorovi nic nedozvíme. Autor také nikde netvrdí, že byl očitým svědkem popisovaných událostí. I když si nejsme jisti autorstvím, přesto můžeme

³¹ Srov. tamtéž

³¹ HÁJEK Miloslav: Evangelium podle Matouše, Praha: Kalich, 1995, 9

³² Srov. tamtéž

³³ HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Matouše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 15-16; Srov. POKORNÝ Petr: Literární a teologický úvod do Nového zákona, Praha: Vyšehrad, 1993, 97

³⁴ Nový zákon, překlad z řečtiny se stálým zřetelem k Vulgátě, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 13

³⁵ POKORNÝ Petr: Literární a teologický úvod do Nového zákona, Praha: Vyšehrad, 1993, 107; srov. HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Matouše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 18

evangelistu alespoň charakterizovat. Nejpravděpodobněji jím byl židokřesťan, dobře znalý Starého zákona, mluvící řecky, znal hebrejštinu a aramejštinu, zajímal se o hebrejská posvátná Písma o svědectví Ježíšovy osoby a jeho činnosti. Zajímal ho především správný vztah mezi Tórou a Ježíšem Mesiášem. Zdůrazňuje správné jednání, ortopraxi (soucit, lásku), jež je rozhodujícím kritériem pro přijetí do Božího království.

3.2 Adresáti, místo vzniku a datace

Evangelium bylo sepsáno řecky pro řecky mluvící církevní obec, která se zřejmě skládala z velké části ze židokřesťanů. Byli to křesťané, kteří znali jak Starý zákon, tak i židovské zvyky.

Místo vzniku určit nelze. Většina badatelů určuje jako místo vzniku Matoušova evangelia Sýrii, někteří severní Palestinu. Shodují se, že to bylo v nějakém význačném středisku řecky mluvících Židů, odkud se mohlo rychle rozšířit.

Matoušovo evangelium vzniklo po evangeliu Markově, po válce židovské a po oddělení křesťanů židovského původu ze synagog. Většina badatelů se shoduje na tom, že toto evangelium, které je součástí Nového zákona, bylo sepsáno mezi lety 80 a 90 po Kr.³⁶

3.3 Obsah, rozdělení, zaměření, myšlenky

Obsah a stavba

Stavba Matoušova evangelia je nepochybně promyšlená. Ovšem přesný klíč evangelisty neznáme. L. Tichý ho rozdělil na šest částí podle obsahu³⁷:

1. **Úvodní část (1,1-4,16):** Ježíšův původ, rodokmen, narození, klanění mudrců od východu, útěk do Egypta, pobití betlémských dětí, návrat z Egypta, přípravu veřejné činnosti.
2. **Působení v Galileji (4,17-16,20):** začátek veřejného působení, povolání dvanácti, souhrn Ježíšovy činnosti, horské kázání, cyklus zázraků, Ježíšovu řeč při rozeslání učedníků, Ježíšův střet s různými názory o něm, podobenství o Božím království, odmítnutí v Nazaretě, stětí Jana Křtitele, nasycení pěti a čtyř tisíc, chůze po jezeře, uzdravování, znamení Jonášovo, varování před farizeji a saduceji, Petrovo vyznání a příslib tohoto primátu.

³⁶ TICHÝ Ladislav: Úvod do Nového zákona, Řím: Křesťanská akademie, 2003, 94; Limbeck M. uvádí dobu vzniku mezi r. 80-100; Pokorný P. uvádí dobu vzniku: přelom 70-80 let

³⁷ TICHÝ Ladislav: Úvod do Nového zákona, Řím: Křesťanská akademie, 2003, 84-86; Pokorný L. rozdělil Matoušovo evangelium také do šesti oddílů, ale dělení se liší v rozdělení perikop do jednotlivých částí

3. **Směr na Jeruzalém a cesta do tohoto města (16,21-20,34):** tři předpovědi utrpení, proměnění a otázku Eliášova příchodu, podobu následování, uzdravení chlapce, manželství a bezženství, žehnání dětí, nebezpečí bohatství a odměna za následování, podobenství o dělnících na vinici, synové Zebedeovi.
4. **Činnost v Jeruzalémě (21,1-25,46):** vjezd do Jeruzaléma, vyčištění chrámu, prokletí fikovníku, otázka Ježíšovy moci, 3 podobenství, placení daně císaři, otázku o vzkříšení mrtvých a prvního přikázání, řeč proti zákoníkům a farizejům, eschatologickou řeč, výzvu k bdělosti, podobenství o hřivnách, soud nad národy.
5. **Ježíšovo utrpení, smrt a pohřeb (26,1-27,66):** poslední Ježíšovy dny na zemi, poslední večeři, zradu, přelíčení, utrpení, ukřižování.
6. **Ježíšovo zmrtvýchvstání (28,1-20):** prázdný hrob a setkání žen se Zmrtvýchvstalým, podvod velekněží, rozeslání učedníků.

V porovnání s Markem má Matoušovo evangelium dvojnásobný rozsah. „Vlastní látka, která je patrná nejvíce na začátku (úvodní dvě kapitoly o Ježíšově dětství) a na konci evangelia (zjevení Zmrtvýchvstalého) zahrnuje asi 4,5 %.“³⁸ Některé kapitoly jsou oproti Markovu evangeliu přeskupeny, pořadí perikop je až na malé úpravy zachováno. V druhé části jsou perikopy, které u Marka nenajdeme, pašijové události jsou rozšířeny.

Uspořádání látky je promyšlené. V první části evangelia se střídají velké řeči s líčením Ježíšovy činnosti a texty s konfliktními otázkami. Jazyk je uhlazený a není rozvláčný. Některé obraty najdeme v Septuagintě. Matouš má proti Markovi perikopy se stejným obsahem kratší, soustřeďuje se ve vyprávění na podstatné prvky. Používá symboliku čísel. Užívá titul Syn Boží. Ježíše vidí především jako očekávaného Mesiáše. Užívá tzv. reflexní citáty.³⁹ Na deseti místech připomíná před citátem ze Starého zákona jeho naplnění slovy, jako „to všechno se stalo, aby se naplnilo, co bylo řečeno od Pána skrze Proroka.“⁴⁰ U Matouše je nápadná přítomnost pěti velkých Ježíšových řečí: horské kázání (kap. 5-7), řeč při rozesílání učedníků (kap. 10), podobenství (kap. 13), řád života v církvi (kap. 18) a eschatologická řeč (kap. 24-25). Všechny jsou ukončeny stejnou formulí („když Ježíš dokončil tato slova“). Číslo pět je symbolické. V židovském prostředí bylo spojováno s pěti knihami Mojžíšovými.

Otázky vyvolává kapitola 23 (řeč proti zákoníkům a farizejům), která by mohla být považována za další z velkých Ježíšových řečí. Není ovšem ukončena stejnou formulí.

³⁸ TICHÝ Ladislav: Úvod do Nového zákona, Řím: Křesťanská akademie, 2003, 86

³⁹ Srov. tamtéž, 88; V anglosaské literatuře se také užívá „fulfilment citations“ tj. citáty se zmínkou o jejich vyprávění

⁴⁰ TICHÝ Ladislav: Úvod do Nového zákona, Řím: Křesťanská akademie, 2003, 88

Velmi často se u Matouše vyskytuje pojem království nebeské, které u něho bylo ústřední Ježíšovou zvěstí.

Toto evangelium můžeme právem nazvat evangeliem církve, a to nejen pro jeho význam v životě církve, ale už pro jeho obsah. Jen v tomto evangeliu se objevuje slovo „církev“. Církev lze z pohledu tohoto evangelia označit také za místo přítomnosti Mesiáše – Krista, který žije uprostřed svých učedníků.⁴¹ Ze všech čtyř evangelií jsou hlavní teologická témata jak svým obsahem, tak také zaměřením nejvíce závislá na židovské tradici. U Matouše lze také najít svorníky – souvislosti mezi začátkem a koncem: např. v Mt 1,22n se první reflexní citát odvolává na proroctví Izaiášovo (7,14) o narození královského syna jménem Imanuel, tj. „Bůh s námi“. V závěru Matouše čteme výrok vzkříšeného a vyvýšeného Ježíše (28,19): „...já jsem s vámi po všechny dny až do skonání tohoto věku.“⁴² „Tím Matouš shrnul smysl celého svého spisu: Ježíš je po vzkříšení přítomen tam, kde se vyučuje a dodržuje to, co přikázal za svého pozemského života. Proto bylo nutno reprodukovat jeho učení shrnuté do pěti řečí a vypravovat jeho příběh.“⁴³

⁴¹ Srov. tamtéž, 89

⁴² Srov. POKORNÝ Petr: Literární a teologický úvod do Nového zákona, Praha: Vyšehrad, 1993, 107

⁴³ Tamtéž, 107

4 MATOUŠOVA PODOBENSTVÍ

4.1 Podobenství v Novém zákoně

V synoptických evangeliích jsou četná podobenství. Walter Kirchschräger jich uvádí 6 v Markově evangeliu, 23 v Matoušově a 32 v Lukášově evangeliu.⁴⁴

Novozákonní podobenství jsou z hlediska přísné literární klasifikace velmi rozmanitá. Nacházíme zde vyprávění příkladů, paraboly, podobenství, alegorie, metafory, obraznou a zjevovatelskou řeč. Pro objasnění těchto pojmů neexistuje v novozákonním bádání jednotná shoda. Přidrží se proto výše zmíněného autora Waltera Kirchschrägera.

Čisté podobenství vychází z důvěrně známého obsahu a vyjadřuje se pomocí známých dějů, obraz zastupuje věc, srovnání je vyjádřeno obrazem (např. Mt 13,31-37).

Parabolou rozumíme příběh, který obsahuje jednotlivou událost s individuálním jednáním. Adresát je nucen se v příběhu najít a zaujmout stanovisko, rozhodnout se (např. L 14,15-20).

Příklad nepřenáší obraz. Vykresluje již daný ideální příklad, který je pak vzorem dobrého (nebo špatného) postoje (např. L 10,29-37).

Alegorie obsahuje více jednotlivých výpovědí přeneseného významu, které je možné rozkrýt (např. Mt 13,24-30). Pravděpodobně ji Ježíš příliš nepoužíval. Některá podobenství byla alegorizována církví.

Metafora je (většinou) krátká výpověď, v níž slovo nemá běžný, nýbrž přenesený význam (např. Mt 5,13).

Obrazné vyprávění rozvíjí obraznou představu za účelem nějaké jiné skutečnosti (např. J 15,1-17).⁴⁵

4.2 Podobenství Matoušova

Mrázek přirovnává podobenství k situaci, kdy kazatel (učitel, diskutér, terapeut) uprostřed svého výkladu najednou začne mluvit o něčem jiném, přičemž on i jeho posluchači vědí, že to není o ničem jiném, že téma pokračuje.⁴⁶

O čem podobenství mluví, je někdy jasné a někdy skryté. Může se jednat o jednu větu či o rozsáhlý celek. Podobenství se stává podobenstvím teprve v kontextu, v němž je jeho obsah jiný a nečekaný, jinak je jen určitým materiálem. Matouš nerozlišuje mezi podobenstvím, přirovnáním, alegorií či obrazným vyprávěním. Jeho podobenství se sama nabízejí k převyprávění. Pokud Matouš zařadil do svého evangelia podobenství, pak je

⁴⁴ STRUPPE Ursula, KIRCHSCHLÄGER Walter: Jak porozumět bibli, Praha: Vyšehrad, 2000, 175

⁴⁵ Tamtéž, 177-178. Srov. RYŠKOVÁ Mireia: Doba Ježíše Nazaretského, Praha: Karolinum, 2008

⁴⁶ MRÁZEK Jiří: Podobenství v kontextu Matoušova evangelia, Jihlava: Mlýn, 2003, 1

převyprávěl v kontextu Ježíšova příběhu. Kontextem tedy v tomto případě není pouze ta která Ježíšova řeč, ale současně i celý Ježíšův příběh.⁴⁷

Matouš některá podobenství sestavil na základě různých tematických hledisek či formální podoby do sérií: např. Mt 13,3-9.24-30.31-32.33.34-35.36-43.44.45-46.47-50. Jedna ze sérií (kap. 13) je třetí z pěti velkých Ježíšových řečí.

4.3 Role podobenství v Matoušově evangeliu

Podobenství v Matoušově evangeliu pojednávají o jádru Ježíšova poselství, o Božím království. Přitom kladou rozdílné důrazy. Vykládají novou skutečnost nebeského království a ukazují, jaké chování příchod tohoto království od člověka vyžaduje. Nebo obsahují vztah mezi Bohem a člověkem, vzhledem k naléhavé zvěsti o začátku Boží vlády.

Hlavním tématem v Matoušově líčení podobenství je tajemství přijetí a odmítnutí Ježíšových slov o Božím království. Ježíšova podobenství mu pomáhala osvětlit to, co bylo bolestnou realitou pro židovské křesťany: že jen někteří Židé přijali mesiášská tvrzení o Ježíši.⁴⁸ Matouš se tímto způsobem vyrovnává jak se svými zkušenostmi za Ježíšova veřejného působení, tak s jeho vlastní zkušeností na sklonku 1. století.

4.4 Tematické rozdělení

Dle kardinála Martiniho lze podobenství tematicky rozdělit do pěti oddílů.⁴⁹

1. Podobenství o začátku

O rozsévači (Mt 13,3-9), O hořčičném semeni (Mt 13,31-32), O kvasu (Mt 13,33), O pleveli v pšenici (Mt 13,36-40)

2. Podobenství o konci (soudu)

O zlých vinařích (Mt 21,33-46), O zdravém se vyrovnání s protivníkem (Mt 5,25), O zloději v noci (Mt 24,43n), O věrném a špatném služebníkovi (Mt 24,45-51), O hřivnách/talentech (Mt 25,14-30), O nemilosrdném služebníkovi (Mt 18,23-35), O deseti pannách (Mt 25,1-13), O posledním soudu (Mt 25,32-36): literárně není podobenství, O veliké hostině (Mt 22,1-10: v první části mluví o povolání, pozvání, ale v druhé části, kdy král zpozoruje, že jeden muž nemá šaty, se objevuje tématika soudu)

⁴⁷ Srov. tamtéž, 2-3

⁴⁸ HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Matouše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 224

⁴⁹ BROŽ Jaroslav: Podobenství v Novém zákoně, Materiál pro studijní účely posluchačů KTF UK, nepublikováno; in: <http://ktf.cuni.cz/-brozj/>, vyhledáno 31.1.2012

3. Podobenství o ztracených a znovunalezených

O zatoulané a znovunalezené ovci (Mt 18,12-14)

4. Podobenství o povolání

O veliké hostině (Mt 22,1-13), O najímání dělníků na vinici v různých dobách (Mt 20,1-16), O dvou synech (Mt 21,28-32), O pokladu ukrytém v poli (Mt 13,44), O perle (Mt 13,45-46)

5. Ostatní podobenství

O dětech na ulici (Mt 11,16-19), O návratu zlého ducha (Mt 12,43-45), O silákovi (Mt 12,28-30)

4.5 Kritéria výběru jednotlivých podobenství

Jak už jsem zmínila v úvodu, kritériem mého výběru je především obsah – téma jednotlivých podobenství – zda se jedná o podobenství: o konci, o začátku, o ztracených a nalezených věcech a ostatní podobenství. Dalším kritériem byl výskyt podobenství – zda se nachází pouze v evangeliu Matoušově, nebo i u ostatních synoptiků. Umístění – zda jsou zařazena samostatně, nebo v sériích a jejich možnost poselství pro dnešní dobu. Snažila jsem se zařadit tak trochu od každého, abych ukázala, co vše se čtenáři a posluchači nabízí. V neposlední řadě určitou roli hrál i přínos jednotlivých podobenství pro mne samotnou. Je vždy dobré si opět připomenout, co nám Ježíš sděloval a na co nás upozorňoval a před čím nás varoval.

5 VYBRANÁ PODOBENSTVÍ MATOUŠOVA EVANGELIA

V následující kapitole se budu zabývat vybranými podobenstvími z Matoušova evangelia. Nejprve uvádím důvod, pro který jsem konkrétní podobenství zvolila, a následuje jeho citace z Písma. Dále se zabývám strukturou textu a jeho kontextem, výkladem a synoptickým srovnáním. Na závěr vždy uvádím shrnutí.

5.1 Podobenství o dvou stavitelích (Mt 7,24-27)

Je příkladem podobenství, které nalezneme jak v evangeliu sv. Matouše, tak v evangeliu sv. Lukáše. Je uvedeno samostatně. Obsahuje varování před Božím soudem.

Toto podobenství mě oslovuje Ježíšovým varováním před pošetilostí. Rozvážnost a zodpovědné jednání často chybí našim životům. Co je tím pevným základem, na kterém je třeba budovat?

„A tak každý, kdo slyší tato má slova a plní je, bude podoben rozvážnému muži, který postavil svůj dům na skále. Tu spadl příval, přihnaly se vody, zvedla se vichřice, a vrhly se na ten dům; ale nepadl, neboť měl základy na skále. Ale každý, kdo slyší tato má slova a neplní je, bude podoben muži bláznivému, který postavil svůj dům na písku. A spadl příval, přihnaly se vody, zvedla se vichřice, a obořila se na ten dům; a padl, a jeho pád byl veliký.“

5.1.1 Kontext a struktura textu

Podobenství navazuje na výrok o dvou cestách (Mt 7,13-14), o stromu a ovoci (Mt 7,15-20) a o pravém učedníku (Mt 7,21-23). Jde o sestavu závěrečných napomenutí Kázání na hoře (13-27). Jedná se o naučné a varovné podobenství.

Vystupují zde dva muži: rozvážný a bláznivý a jsou zde popsány dva domy: budované na skále a na písku. Na začátku Ježíš říká, komu je podobenství určeno a komu se posluchač má podobat a proč: rozvážnému muži, který si postavil dům na skále (Mt 7,24). Na dům se přivalila voda a vichřice, ale nijak mu neublížily, protože byl na skále (Mt 7,25). Pak Ježíš varuje ty, kteří slyší, ale neplní jeho slova. Budou jako blázen, který postavil dům na písku (Mt 7,26). Tentokrát příval vody a vichřici dům nevydržel a spadl, byl totálně zničen (Mt 7,27).

Podobenství můžeme rozdělit na dvě části. O muži rozvážném a o domě na skále (Mt 7, 13-25), a o muži bláznivém a o domě na písku (Mt 7, 26-27).

5.1.2 Výklad

Podobenství je jedním z dílčích celků v závěru horského kázání (Mt 7, 13-27). Tyto celky jsou spojeny pomocí dvou prvků; ostrého kontrastu mezi dvěma druhy lidí a varováním před Božím soudem. Všechny tyto celky najdeme stejně v Lukášově evangeliu, většinou v „kázání na rovině“ (L 6,43-49) – z toho předpokládáme stejný pramen Q. Zároveň rozvíjejí mudroslovná témata v eschatologickém rámci. Všechny tyto celky konfrontují dva druhy lidí: dvě cesty, dva stromy, ty, kdo plní, a ty, kdo neplní Boží vůli, dva základy. U všech je naznačeno, jak to s nimi dopadne u posledního soudu. Zda je bude čekat odměna a nebo trest: záhuby – život, dobré ovoce – špatné ovoce, stát – padnout, vstup do království – slova o odejítí.⁵⁰

Dělení lidstva je častou náplní mudroslovné literatury. Také se toto dělení objevuje spolu s myšlenkou posledního soudu v židovských spisech Ježíšovy doby, kdy byla silná tendence odložit bilancování (odměny a tresty) až na sám konec lidských dějin. Příklad najdeme v kumránském Řádu jednoty, v kapitole nazvané: „Poučení o dvou duchách“ nacházíme dělení lidí do dvou skupin, a to na Židy, kteří přijímají výklad Tóry, a na ty, kteří ho odmítají, podobně jako v Matoušově evangeliu (Mt 7, 13-27).⁵¹ Ježíšova slova „každý, kdo slyší tato má slova a plní je“ (Mt 7,24), jsou výzvou pro všechny. Jsou důrazná. Mají se nejen slyšet, ale má se podle nich také jednat. To zdůrazňovali už učitelé Zákona, kteří nechtěli pouze znát a studovat Tóru, ale zachovávat ji (Dt 31,12). Ježíš postavil svá vlastní slova na místo Zákona, mají autoritu na úrovni samého zákonodárce.⁵² Ježíš dále pokračuje o rozvážném muži. Rozvážným se rozumí ten, kdo staví na slovech Ježíšových. Výraz „rozvážný“ se objevuje v mudroslovné tradici. Tento muž postavil svůj dům na skále. „Dům“ není pouze věcí, je to obraz budování domova a života, kde se člověk realizuje k Božímu obrazu. Skála je Bůh, pevný kámen. Ve Starém zákoně je skálou sám Hospodin. Rozdíl mezi rozvážností a bláznovstvím je dán tím, co si člověk zvolí. Zda jedná podle slov Božích a tak zvolí za základ svého jednání skálu, nebo jedná podle sebe a zvolí písek (modlu).⁵³

Pak přichází pohroma: spadl příval, přihnaly se vody...(Mt 7,25). Je tu vylíčena průtrž mračen s bouří a vichrem, k jaké nezhůdka dochází v Palestině v zimním období. Takovou katastrofu měli proroci spojenou s posledním soudem (Iz 28,18n; Ez13,11-14),

⁵⁰ Srov. FAUSTI Silvano: Nad evangeliem podle Matouše, Praha: Paulínky, 2009, 134

⁵¹ Srov. tamtéž, 135

⁵² Srov. Dt 18,15-19

⁵³ Srov. FAUSTI Silvano: Nad evangeliem podle Matouše, Praha: Paulínky, 2009, 137

potopou.⁵⁴ Jsou to životní nesnáze a valící se obtíže, pronásledování, které zasáhly církevní obce a křesťany vůbec.

Následují slova o těch, kteří je neplní (Mt 7,26). Slyšet a neplnit znamená rozhodnout se odmítnout nabízenou Boží lásku. Matouš se obrací na posluchače, kteří mají víru a znají slovo. Na konci je vylíčeno, jak to s člověkem, který odmítá Boží slova, dopadá: a jeho pád byl veliký (Mt 7,27). Je to varování před naprostou zkázou, kdy se nedá již nic zachránit.

Závěr (7,28-29; viz Mk 1,22) obsahuje první příklad formulace „když Ježíš dokončil tato slova“. Jak jsem uvedla již v předchozím textu, tato formulace se v Matoušově evangeliu objevuje vždy na konci každé z pěti hlavních Ježíšových řečí. Je připomínkou několika textů ze závěru knihy Deuteronomium. „Matoušovo užití Mk 1,22 mělo dva účely.“⁵⁵ Připomínalo čtenářům povahu horského kázání a protiklad Ježíšovy pravomoci učitele proti ostatním židovským učitelům. Ježíš nepřišel zákon zrušit, ale naplnit.⁵⁶

5.1.3 Synoptické srovnání

Podobenství o dvou stavitelích se vyskytuje nejen v evangeliu Matouše, ale i u Lukáše (L 6,47-49), u Marka ho nenajdeme. V Matoušově evangeliu mu předchází řeč o pravém učedníku (Mt 7, 21-23). V Lukášově výrok o stromu a ovoci (L 6,43-46). U Matouše po podobenství o dvou stavitelích následuje uzdravení malomocného (Mt 8, 1-4), u Lukáše Ježíš uzdravuje setníkova otroka (L 7,1-10). Matoušův text je nepatrně delší a konkrétnější, u Lukáše chybí přívlastky mužů (rozvážný, bláznivý). Matoušův dům je postaven na skále. Lukáš se stavbě více věnoval: kopal a hloubil základy (druhý bez základů L 6,49) ve srovnání s Mt 7,26 „dům na písku“. Matouš vystupňoval více, až dramaticky bouří, která působila na oba domy. Lukáš se zajímá o následek záplavy.⁵⁷ Závěr u Matouše (Mt 7,28-29) končí tím, jak Ježíšova slova zapůsobila na zástupy, které žasly. Toto v Lukášově evangeliu není. Jeho podobenství končí zkázou druhého domu na zemi bez základu (L 6,49).

⁵⁴ Srov. HÁJEK Miloslav: *Evangelium podle Matouše*, Praha: Kalich, 1995, 191

⁵⁵ HARRINGTON Daniel J.: *Evangelium podle Matouše*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 135

⁵⁶ Srov. tamtéž, 134-135

⁵⁷ Srov. tamtéž, 133

5.1.4 Shrnutí

V tomto podobenství jsou před sebe stavěny dvě alternativy. Dva téměř symetrické příběhy obrazu budování života. Oba hrdinové se chovají podobně, staví domy. Není řečeno, že rozvázný muž má krásnější dům, život plný úspěchů bez katastrof, protože je to Ježíšův učedník. Nic takového Ježíš neslibuje. Rozdílem je základ, který si stavitelé volí. Jeden se zachová jako blázen, a jeho život proto ztroskotá. Druhý, rozvázný, s pravým základem, zdárně přestojí i bouře. Je to právě a jen základ, který obstál a podržel celou stavbu. Ve druhém případě nebyl žádný základ, ten tam úplně chybí, a proto vedl k pádu. V tomto smyslu není podobenství moralistické, ale naučné a varovné. Ten, kdo má základ, má vždy něco, či někoho, kdo ho podrží a nenechá ho padnout.⁵⁸

5.2 Podobenství o rozsévači Mt 13,3-9

Je příkladem podobenství, které se vyskytuje u všech synoptiků. Je součástí podobenství, které vytváří velkou sérii ve 13. kapitole. Tematicky patří do podobenství o začátku.

Často se stává, že člověk pro svou pohodlnost či únavu odmítne vzít do rukou Písmo a nechat k sobě promlouvat Boží slovo. Toto téma se mě osobně dotýká často. Ale nejenom mě, také těch, kteří Boží slovo vyslechnou, ale nenechají ho v sobě působit a růst.

„Vyšel rozsévač rozsívat. Když rozsíval, padla některá zrna podél cesty a přiletěli ptáci a sezobali je. Jiná padla na skalnatou půdu, kde neměla dost země, a hned vzešla, protože nabyla hluboko v zemi. Ale když vyšlo slunce, spálilo je; protože neměla kořen, uschla. Jiná zrna padla mezi trní; trní vzrostlo a udusilo je. A jiná zrna padla do dobré země a dala užitek, některé sto zrn, jiné šedesát a jiné třicet. Kdo má uši, slyš.“

5.2.1 Kontext a struktura textu

Podobenství o rozsévači předchází upřesnění místa, kde Ježíš mluvil k zástupům. Nejprve se toho dne posadil u moře, ale pro velký zástup posluchačů vstoupil na loď (Mt 13, 1-2). Po samotném podobenství následuje důvod řeči v podobenství (Mt 13,10-14). „Toho dne“ spojuje Mt 13,1-52 s předcházející kapitolou a z textu se stává „den podobenství“.⁵⁹

13. kapitola obsahuje sérii podobenství. Čtyři podobenství určená zástupům (o

⁵⁸ Srov. MRÁZEK Jiří: Evangelium podle Matouše, Praha: Česká biblická společnost, 2011, 116

⁵⁹ HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Matouše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 221

rozsévači, o plevelu, o hořčičném zrnku a o kvasu: vv. 2b-9.24-30.31n.33) a čtyři určená učedníkům (o pokladu, o perle, o rybolovu a o učiteli Zákona: vv. 44,45.47-50.51n). Ta jsou pak opatřena výklady (vv. 10-17,18-23.36-43).⁶⁰

Ježíš mluví v podobenství o rozsévači, který rozséval zrno. Mluví o tom, kam která zrna padla a co se s nimi potom stalo. Ta, jež padla mimo pole na cestu, byla sezobána ptáky (Mt 13,4). Jiná padla na skalnatou půdu, kde nebyly živiny ani dostatek místa pro kořeny (Mt 13,5), proto je mohlo spálit slunce a uschla (Mt 13,6). Další zrna padla mezi trní a to je udusilo (Mt 13,7). Jiná zrna padla do úrodné země a vydala různý užitek (Mt 13,8). Na závěr podobenství Ježíš posluchače vyzývá k zamyšlení (Mt 13,9).

Podobenství můžeme rozdělit do dvou částí – podle toho, kam semena padla a co se s nimi stalo. Jde o kontrast, která semena vzešla (na úrodné půdě; Mt 13,8) a která byla odkázána k záhubě (na cestě, skalnaté půdě, v trní; Mt 13,4-7).

5.2.2 Výklad

Mt 13,1-52 představuje sérii podobenství. Část látky Matouš převzal z Mk 4,1-34, rozšířil ji a doplnil o svůj pramen a začlenil ji do Ježíšovy třetí hlavní promluvy. Tato promluva se nachází uprostřed Matoušova evangelia a zaujímá tak klíčové postavení. V Mt 13 se podobenství týkají vztahů mezi židokřesťany a ostatními Židy, ačkoli v dnešní době se na tato podobenství nahlíží i jinak.⁶¹

V podobenství o rozsévači Matouš využívá Markův text. Začátek Mt 13,1-3 je vylepšen, neboť Matouš potřeboval navázat na to, že Ježíš se předtím (Mt 12,46-50) nacházel v domě. (Scéna Ježíše sedícího v loďce nedaleko břehu přináší vhodné pozadí pro poslední podobenství v této sérii o rybářské síti.) Jádrem podobenství o rozsévači není rozsévač sám, ale semena. Rozsévač započal dění (Mt 13,4) – je to Ježíš, Boží syn, který vyšel od Otce rozsévat mezi lidi zvěst o Božím království.⁶² Většina vykladačů je toho názoru, že toto podobenství má původ u Ježíše. Bylo vhodné nejen pro zemědělce v Galileji, ale i pro nerolníky, kteří měli v tehdejší společnosti povědomí o setí a semenech. O zemědělské praxi tehdejší společnosti se vedou spory. V Palestině bylo běžnou praxí, že se oralo až po zasetí. V textu ovšem není uvedeno, že by se rozsévač vracel po zasetí. Rozsévalo se všude a ručně. Takže semena skutečně nepadala jen na úrodnou půdu. Rozsévač, který seje všude, není hloupý, ale velkoryse oseje celé pole: na okraj cesty, na kamenitou půdu, do trní (Mt 13,4-7). Tak i Ježíš rozsévá. Zrna při setí také padla do dobré

⁶⁰ FAUSTI Silvano: Nad evangeliem podle Matouše, Praha: Paulínky, 2009, 276

⁶¹ Srov. HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Matouše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 224

⁶² Srov. MRÁZEK Jiří: Evangelium podle Matouše, Praha: Česká biblická společnost, 2011, 222

země (Mt 13,8) – počítá se, že všechna semena jsou dobrá. Semena nalezená v egyptských pyramidách dokazují sílu semena, stále i po mnoho tisíci let mají schopnost vzklíčit.⁶³ Problémem je tedy zem (půda). Zrna na cestě, kamenité půdě a v trní a plevelu mají velmi malou šanci vyrůst a dát úrodu. Oproti předcházejícím typům půdy tato dobrá dala užitek. Sto zrn, šedesát, třicet. Takový výnos je v Palestině neobvyklý. Vymyká se jakémukoliv očekávání. I učedník se může vymykat a přinést neočekávaný užitek. Podobenství uzavírá zdůraznění: Kdo má uši, slyš! (Mt 13,9). To je výzva k zamyšlení. Slovo je semeno, ucho je půda, která ho přijímá.⁶⁴ Dále následuje Ježíšův výklad podobenství (Mt 13,10-17), kdy chtějí učedníci znát důvod, proč k nim Ježíš hovoří v podobenstvích.

5.2.3 Synoptické srovnání

Podobenství o rozsévači najdeme u všech synoptiků (Mt 13,3-9; Mk 4,1-9; L 8,4-8).

V Matoušově evangeliu je součástí „dne podobenství“. Bezprostředně mu předchází „Toho dne“ (Mt 13,1-3a) a vysvětlení, kdo je Ježíšova rodina (Mt 12,44-50). Stejně tak je tomu i v Markově evangeliu (Mk 4,3-9). Předchází mu upřesnění místa, kde mluvil Ježíš k zástupu (Mk 4,1-2). U obou synoptiků se před tímto upřesněním nachází řeč, kdo je Ježíšova rodina (Mt 12,46-50; Mk 3,31-35). U Lukáše (L 8,5-8) je to jinak. Vynechává určení místa, ale zmiňuje zástupy a to, odkud přicházejí (L 8,4). U všech synoptiků po podobenství následuje důvod řeči v podobenství (Mt 13,10-14; Mk 4,10-12, L 8,9-10) a výklad podobenství o rozsévači (Mt 13,18-23; Mk 4,13-20, L 8,11-18). U Matouše a Marka je obsah téměř identický, pouze v závěru je přehozené množství vzešlého semena. Lukáš je stručnější, kratší než Matouš i Marek. V závěru chybí počet vzrostlých zrn. Všichni synoptikové zakončují svá podobenství Ježíšovým zdůrazněním: „Kdo má uši (k slyšení Mk), slyš!“

5.2.4 Shrnutí

Podobenství o rozsévači je součástí série podobenství obsažených ve 13. kapitole. Matouš toto podobenství, spolu s celou předcházející kapitolou, zařadil do jednoho a téhož dne. Můžeme se domnívat, že Ježíš hledal odpočinek, ale zástup ho odpočívát nenechal. Pravděpodobně vsedl do lodě proto, aby oslovil všechny a nebyl umačkáán. Podobenství nemá žádný úvod (např. každý, kdo slyší tato má slova ... se podobá; nebo království nebeské je jako...). Mnozí posluchači tedy vůbec nechápou, co a proč jim Ježíš vypráví o

⁶³ Srov. tamtéž, 278

⁶⁴ FAUSTI Silvano: Nad evangeliem podle Matouše, Praha: Paulínky, 2009, 279

setí a semenech. Mnozí ovšem pochopí, že rozsévač je Ježíš a oni jsou ta půda. K setbě je zde přirovnáno zvěstování Božího království. Důraz je kladen na samotnou činnost – rozsévání. Tak, jak je to při skutečné setbě, tak je to řečeno i v podobenství. Některá semena padnou na cestu, jiná na kamenitou půdu a do trní. Zde není nic neskutečného. Tím, že všechna semena nepadnou do dobré půdy, není ohrožena setba, natož aby ztrácela smysl. A jiná zrna padla do dobré země a dala užitek, některé sto zrn, jiné šedesát a jiné třicet (Mt 13,8). Celé pole je tu obrazem zástupu učedníků. Stejně jako ono obsahuje různou půdu, tak zástup je složen z různých lidí. Někteří slyšené slovo nepřijmou, jiní přijmou a nepochopí, další nadšeně zahoří pro vše nové, ale nezůstanou mu věrni. Jsou zde ale i ti, kteří potřebují slyšet; uslyší, přijmou a pochopí. To je i útěcha pro zvěstovatele a kazatele a i pro Ježíše samotného. Dovětek: „Kdo má uši, slyš!“ upozorňuje posluchače, že jde o hádanku a oni že mají hledat skrytý význam.⁶⁵

5.3 Podobenství o nemilosrdném služebníkovi Mt 18,23-35

Toto podobenství se vyskytuje pouze v Matoušově evangeliu. Je o odpuštění, u kterého není stanovena žádná mez. Patří mezi podobenství o konci (soudu).

Odpuštění je tématem, které se nás každodenně dotýká. Prostřednictvím tohoto podobenství po nás Bůh žádá odpuštění, kterého se nám od něj bezmezně dostává. Kolikrát však ve své blízkosti slyšíme o tom, že něco je neodpuštělné. A kolik práce dá nám samotným někdy odpuštění..

„S královstvím nebeským to je tak, jako když se jeden král rozhodl vyžádat účty od svých služebníků. Když začal účtovat, přivedli mu jednoho, který mu byl dlužen mnoho tisíc hřiven. Protože mu je nemohl vrátit, rozkázal ho pán prodat i se ženou a dětmi a se vším, co měl, a nahradit ztrátu. Tu mu ten služebník padl k nohám a na kolenou prosil: ‚Měj se mnou strpení, a všechno ti vrátím!‘ Pán se ustrnul nad oním služebníkem, propustil ho a dluh mu odpustil. Sotva však ten služebník vyšel, potkal jednoho ze svých spolumužníků, který mu byl dlužen sto denárů; chytil ho za krk a křičel: ‚Zaplat’ mi, co jsi mi dlužen!‘ Jeho spolumužník mu padl k nohám a prosil ho: ‚Měj se mnou strpení a zaplatím ti to!‘ On však nechtěl, ale šel a dal ho do vězení, dokud nezaplatí dluh. Když jeho spolumužníci viděli, co se přihodilo, velice se zarmoutili; šli a oznámili svému pánu všechno, co se stalo. Tu ho pán zavolal a řekl mu: ‚Služebníku zlý, celý tvůj dluh jsem ti odpustil, když jsi prosil; neměl ses také ty smilovat nad svým spolumužníkem, jako jsem se já smiloval nad tebou?‘ A rozhněval se jeho pán a dal ho do vězení, dokud nezaplatí

⁶⁵ Srov. MRÁZEK Jiří: Evangelium podle Matouše, Praha: Česká biblická společnost, 2011, 223-224

celý dluh. Tak bude s vámi jednat i můj nebeský otec, jestliže ze srdce neodpustíte každý svému bratru.“

5.3.1 Kontext a struktura textu

Podobenství o nemilosrdném služebníkovi je podobenství o Božím království. Je umístěno mezi výrok o odpuštění (Mt 18,21-22), kdy se Petr ptá Ježíše, kolikrát má člověk druhému odpustit, a výrok o rozluce (Mt 19,1-12), kdy se tážou Ježíše farizeové, zda a z jaké příčiny je možno propustit manželku. Podobenství navazuje na výrok o odpuštění. Ježíš udává názorný příklad odpuštění. Mluví o dvou dlužnících. Jeden dlužil králi. Když ten přišel účtovat (Mt 19,23), přivedli mu služebníka, který mu byl mnoho dlužen. Služebník neměl dluh jak vrátit, a tak ho rozkázal prodat i se ženou a dětmi a vším, co měl, aby mu splatil dluh. Služebník padl na kolena a prosil o odpuštění, kterého se mu dostalo (Mt 18,24-27). Byl propuštěn bez dluhu.

Druhým dlužníkem byl spoluslužebník prvního dlužníka. Propuštěný služebník, krátce po té, co mu byl dluh prominut, potkal tohoto svého spoluslužebníka – dlužníka. Požadoval po něm okamžité splacení dluhu. Marná byla prosba tohoto dlužníka. Propuštěný dlužník mu nechtěl odpustit a nechal ho dát do vězení pro dlužníky (Mt 18,28-30). Spoluslužebníci to viděli, zarmoutili se a šli to ohlásit svému pánu. Ten si služebníka nechal zavolat. Nazval ho zlým. Připomněl mu, že jemu byl dluh odpuštěn, proto měl i on odpustit. Pán se rozhněval a nechal tohoto zlého služebníka dát do vězení (Mt 18,31-34). Podobenství uzavírá Ježíšovo varování ohledně nemilosrdného jednání. Nebeský otec takto bude jednat s každým, kdo neodpustí svému bratru (Mt 18,35).

Podobenství lze rozdělit na tři části. První – královo odpuštění dluhu služebníkovi; druhá – nemilosrdné jednání prvního dlužníka; třetí – informování pána spoluslužebníkovi, rozhněvání pána a potrestání zlého služebníka.

5.3.2 Výklad

Podobenství o nemilosrdném služebníkovi (Mt 18,23-35) navazuje na Petrem kladenou otázku Ježíšovi, kolikrát má odpustit (Mt 18,21). Toto podobenství vysvětluje odpuštění. Král začal účtovat (Mt 18,23). Setkává se se svým dlužníkem, u kterého měl mnoho (deset)⁶⁶ tisíc hřiven (Mt 18,24). „Deset tisíc je v řečtině největší číslice a hřivna je největší míra (asi 36kg).“⁶⁷ Takový dluh je nesplacitelný. Ukazuje nepředstavitelnost dluhu

⁶⁶ FAUSTI S. uvádí deset tisíc

⁶⁷ FAUSTI Silvano: Nad evangeliem podle Matouše, Praha: Paulínky, 2009, 401; srov. HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Matouše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 298

každého člověka vůči Bohu. Dlužník neměl jak a čím splatit, jeho rodině hrozila zkáza. Proto padl na kolena a prosil o strpení (Mt 18,25-26). To byla služebnickova modlitba. Pán se nad ním slitoval a dluh mu odpustil (Mt 18,27). Omilostněný služebník potkává svého dlužníka a žádá o okamžité splacení dluhu. Byl mu dlužen sto denárů (Mt 18,28). „Ve srovnání s dlužnou částkou deset tisíc hřiven to byla směšná suma (mzda za 100 dnů).“⁶⁸ Tedy oproti prvnímu dluhu malá, ale na tehdejší poměry nikterak zanedbatelná. I on padl na kolena a stejně prosil o slitování. Tento omilostněný služebník však nechtěl odpustit a dal svého dlužníka do vězení (Mt 18,29-30). Viděli to ostatní služebníci, kteří tím byli zarmouceni, a oznámili to pánovi (Mt 18,31). Pán se podruhé setkává se svým dlužníkem a nazývá ho zlým. Připomíná mu, že jemu byl dluh odpuštěn, proč se tedy nezachoval stejně, neodpustil a nesmiloval se také (Mt 18,32-33). Rozhněval se pán a dal ho do vězení (Mt 18,34). To se stane každému, pokud neodpustí ze srdce svému bratru (Mt 18,35). I v modlitbě Otčenáš prosíme o odpuštění. Ježíš zdůrazňuje poučení plynoucí z podobenství. „Bůh je ochoten prokázat milosrdenství hříšníkům, ale oni musí být připraveni zachovat se stejně k druhým lidem. Vůči těm, kdo odmítají být milosrdní, Bůh uplatní přísnou spravedlnost.“⁶⁹

5.3.3 Synoptické srovnání

Podobenství o nemilosrdném služebníkovi se vyskytuje pouze u Matouše (Mt 18,23-35). Pojednává o konci (soudu). V Matoušově evangeliu můžeme najít další podobenství s obdobnou tematikou: O cestě k soudci (Mt 5,25-26), O zlých vinařích (Mt 21,33-46), O zloději v noci (Mt 24,43-44), O věrném a špatném služebníkovi (Mt 24,45-51), O deseti družičkách (Mt 25,1-13), O hřivnách (Mt 25,14-30), O posledním soudu (Mt 25,32-46), O veliké hostině (Mt 22,1-10) – druhá část, první pojednává o povolání. Některým podobenstvím se budu ve své práci věnovat později.

5.3.4 Shrnutí

Příběh začíná účtováním, oblíbeným motivem Ježíšových podobenství. Král, pán, či hospodář chce vyrovnat účty. V příběhu se postupně objevují dva dlužníci. Jeden dluží nepředstavitelně velkou částku, kterou by nikdy nedokázal splatit. Ačkoli ji majitel může po právu vymáhat, je jasné, že ji nikdy nedostane zpět celou. Druhý dluží prvnímu dlužníkovi, což může vyznívat jako paradox, jedná se však o záměr. Sice nedluží velkou

⁶⁸ HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Matouše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 298

⁶⁹ HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Matouše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 299

částku, ale není zase až tak malá, aby nestála za vrácení. I tento dluh si majitel žádá vrátit. Situace obou dlužníků je však stejná v tom, že dlužnou částku nemohou splatit. Oba prosí, aby se majitel slitoval a měl strpení. Potud jsou příběhy obou dlužníků stejné. V okamžiku, kdy se jedná o milosrdenství a lásku k bližnímu (bratrovi), nastává změna. Opuštěna je obrovská suma. Oproti tomu malý dluh odpuštěn není, protože chyběla vůle k odpuštění. I když majitel dluhu této pohledávky byl donedávna dlužníkem, a to nemalým, sám nedokáže mít slitování. V životě to není zas až tak neskutečné. Klíčový je nepoměr dvou částek, jako nepoměr dvou světů. Od Boha žádáme a počítáme s tím, že nám všechny naše viny promine a odpustí. Pokud se ale odpuštění týká nás samotných, považujeme to za něco jiného. Je jedno, zda jde o křivdu či majetek. Odpuštění je najednou problémem. Stojí tu proti sobě náš obrovský dluh vůči Bohu a jeho nezměrné lásce a provinění našich bratrů (bližních) vůči nám.⁷⁰ Na závěr tu stojí varování, co se stane, pokud nebudeme bližním ze srdce odpouštět. Bůh najednou neodpouští, ale trestá. Tak to bude o posledním soudu.

5.4 Podobenství o vinařských dělnících Mt 20,1-16

Je příkladem podobenství, které nenalezneme u ostatních synoptiků. Je uvedeno samostatně. Tematicky patří do podobenství o povolání.

Zde je nám opakovaně nabízena možnost říci Bohu své ano. Bůh nás nikdy neodmítne a stále čeká, až my jeho nabídku lásky přijmeme. Skrze toto podobenství k nám promlouvá nekonečné Boží milosrdenství, a to je třeba mít stále na mysli. Proto zde toto podobenství také uvádím.

„Nebot' s královstvím nebeským je to tak, jako když jeden hospodář hned ráno vyšel najmout dělníky na svou vinici. Smluvil s dělníky denár na den a poslal je na vinici. Když znovu vyšel o deváté hodině, viděl, jak jiní stojí nečinně na trhu, a řekl jim: ‚Jděte i vy na mou vinici a já vám dám, co bude spravedlivé.‘ Oni šli. Vyšel opět kolem poledne i kolem třetí hodiny odpoledne a učinil právě tak. Když vyšel kolem páté hodiny odpoledne, našel tam další, jak tam stojí, a řekl jim: ‚Co tu stojíte celý den tak nečinně?‘ Odpovědí mu: ‚Nikdo nás nenajal.‘ ‚On jim řekne: ‚Jděte i vy na mou vinici.‘ Když byl večer, řekl pán vinice svému správci: ‚Zavolej dělníky a vyplat' jim mzdu, a to od posledních k prvním!‘ Tak přišli ti, kteří pracovali od pěti odpoledne, a každý dostal denár. Když přišli ti první, měli za to, že dostanou víc; ale i oni dostali po denáru. Vzali ho a reptali proti hospodáři: ‚Tihle poslední dělali jedinou hodinu, a tys jim dal stejně jako nám, kteří jsme nesli tíhu dne a vedro!‘. On však odpověděl jednomu z nich: ‚Příteli, nekřivdím ti! Nesmluvil jsi se

⁷⁰ Srov. MRÁZEK Jiří: Evangelium podle Matouše, Praha: Česká biblická společnost, 2011, 316-219; MRÁZEK Jiří: O kozlech, ovčích a lidech, Třebenice: Mlýn, 2011, 74-75

mnou denár na den? Vezmi si, co ti patří, a jdi! Já chci tomu poslednímu dát jako tobě; nemohu si se svým majetkem udělat, co chci? Nebo snad tvé oko závidí, že jsem dobrý? Tak budou poslední první a první poslední.““

5.4.1 Kontext a struktura textu

Podobenství o dělnících na vinici je zařazeno za Ježíšovu řeč o majetku (Mt 19,23-30). Po něm následuje třetí předpověď o utrpení (Mt 20,17-19). Je další z podobenství o Božím království a povolání. Vypráví o hospodáři, který přišel najmout dělníky na svou vinici, a to hned několikrát. První hned ráno (Mt 20,1-2), smluvil s nimi denár na den a poslal je na svou vinici (Mt 20,1-2). Druhé o deváté hodině. Slíbil jim, že jím dá, co bude spravedlivé a poslal je opět na svou vinici (Mt 20,3-4). Třetí a čtvrté kolem poledne i kolem třetí hodiny odpoledne a udělal to zrovna jako předtím (Mt 20,5). Naposledy kolem páté hodiny, a i ty, které nikdo nenajal, poslal na svou vinici (Mt 20,6-7). Večer pán pověřil správce výplatou, od posledních k prvním (Mt 20,8). Tak přišli poslední a dostali denár. Když přišli první, očekávali více než poslední, ale i oni dostali denár. Byli s odměnou nespokojeni, vzali ji a reptali proti hospodáři. Proč dostali stejně, když nesli tíhu dne a vedro? Oproti jejich tvrzení však podobenství blíže nepopisuje kvalitu jejich práce na vinici (Mt 20,9-12). Dostalo se jim vysvětlení, že dostali, co bylo smlouveno. Pán jednal spravedlivě. Jeho rozhodnutím je dát všem stejně, vždyť jde o jeho majetek. Proč mu toto milosrdenství mají za zlé – závidí odměnu posledním dělníkům (Mt 20,13-15)? Podobenství je ukončeno varováním; i nám se může stát, že poslední budou před námi, pokud budeme nepřející, závistiví a nevšimaví k potřebám lidí na okraji společnosti (Mt 20,16).

Podobenství se skládá ze dvou částí: první je o nájmu dělníků (Mt 20,1-7) a druhá o výplatě jejich mezd (Mt 20,8-15).

5.4.2 Výklad

Podobenství opět začíná úvodní větou: „Neboť s královstvím nebeským je to tak,...“ a následně je vyprávěn příběh o dělnících na vinici. V první části podobenství jde hospodář na tržiště najmout dělníky na svou vinici (Mt 20,1). Vinice je zde chápána jako symbol Izraele. Hospodář (Bůh) jde najímat dělníky opakovaně, celkem pětkrát. První dělníky najímá hned ráno za mzdu denár na den (Mt 20,1-2). „Smlouvaná cena je zřejmě pro takového dělníka průměrnou denní mzdou. Viz Tob 5,15.“⁷¹ Podruhé o deváté hodině,

⁷¹ HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Matouše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 311

kdy je pošle na vinici a slíbí jim, co bude spravedlivé (Mt 20,1-2). Už neslibuje určitou částku jako prvním. Dělníci mohli předpokládat určitý podíl ze mzdy první skupiny, neboť nepracovali celý den. Pak přichází hospodář najímat kolem poledne i kolem třetí hodiny, i ty dělníky posílá na vinici za spravedlivou mzdu (Mt 20,3-5). Naposledy vychází kolem páté hodiny odpoledne a posílá na svou vinici i ty, které nikdo nenajal (Mt 20,6-7). V podobenství není uvedeno, z jakého důvodu tyto dělníky nikdo nenajal. Není to důležité. Důležité je, že i když už není mnoho času, hospodář je posílá na svou vinici, ale nedomlouvá s nimi konkrétní mzdu. Dělníci jsou tak odkázáni pouze na štědrost hospodáře. Druhá část začíná s koncem práce toho dne. Když byl večer, pověřil hospodář správce výplatou mezd tak, že poslední budou první (Mt 20,8). V té době bylo zvykem, že námezdní dělníci obdrželi svoji mzdu ten den večer. Po dni plném namáhavé práce nastal čas účtování a odměn. Tak přišli ti, kteří byli najatí poslední, a dostali denár, mzdu za celý den, ačkoli pracovali jen poslední hodinu (Mt 20,9).

Když přišli první, očekávali více, než ti, kteří pracovali méně. Ale i oni dostali denár. Vzali jej sice, ale reptali proti hospodáři (Mt 20,10-12). Jeden denár byl na počátku smluven, ale protože dostali výplatu jako poslední, byli svědky toho, jak ostatní dostávají stejnou odměnu. Poměrem k vykonané práci očekávali více, cítili se ukřivdění, a tak reptali. Hospodář jim odpověděl: „Příteli, nekřivdím ti!“ (Mt 20,13). Jednal spravedlivě a dal jim to, co si smluvili. Jeho záměrem bylo dát tomu poslednímu stejně jako prvním. Jde o Boží milosrdenství, které je ve vyváženosti s Boží spravedlností. Je přirovnáno k rozhodnutí hospodáře, s vlastním majetkem měl právo naložit, jak sám uznal. Ovšem první dělníci reptali (Mt 20,14-15).⁷² Tak budou poslední prvními a první poslední (Mt 20,16). „Tentýž výrok se už objevil (v Mt 19,30) a tvoří tak rámec celého podobenství.“⁷³

5.4.3 Synoptické srovnání

Podobenství o dělnících na vinici se nachází pouze v Matoušově evangeliu (Mt 20,1-16), u Marka ani Lukáše jej nenajdeme. Někteří vykladači jej připouštějí jako určitou obdobu Marnotratného syna (L 15,11-32). „Tam i zde je pozdě přichozí postaven na roveň prvnímu, ačkoliv celý dosavadní čas strávil v nečinnosti nebo v činnosti nanejvýš pochybné, zatímco první se poctivě snažil.“⁷⁴ V marnotratném synu se cítí ukřáčen „starší bratr“, zde první najatí dělníci. Rozdíl je ve způsobu vyprávění. „Příběh marnotratného

⁷² Srov. FAUSTI Silvano: Nad evangeliem podle Matouše, Praha: Paulínky, 2009, 427-430

⁷³ HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Matouše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 311

⁷⁴ MRÁZEK Jiří: O kozlech, ovcích a lidech, Třebenice: Mlýn, 2011, 84

syna je vyprávěn z pohledu nevydařeného mladšího bratra.⁷⁵ Po odchodu z domu si užíval, přišel o svůj majetek, prožil tvrdou životní realitu svého nerozvážného jednání, litoval a navrátil se domů. Otec mu vše odpustil a radoval se s ním. Podobenství o dělnících na vinici je oproti tomu podáváno z perspektivy dělníků, kteří byli jako první najati na práci. O nich víme, že pracovali na vinici od rána, pak si někdo přijde na samém konci, na poslední hodinu, a je odměněn stejně jako oni, kteří snášeli nepohodlí a žár dne. Cítí se být ukráceni a reptají. Jak Matoušovo, tak také Lukášovo podobenství je o Božím království. Lukáš se obrací k bývalým hříšníkům a uklidňuje je před námitkami starších bratří. Matouš se obrací k déle sloužícím a vytýká jim jejich nepřejícnost.⁷⁶ Jde o přístup ke spáse, o Boží milosrdenství pro každého – bez ohledu na čas, kdy se člověk „obrátil“. Bůh je v obou podobenstvích ten, který hledá ztracené, což ovšem není jen v sociálním smyslu slova, ale vůbec – především „nábožensky“.

5.4.4 Shrnutí

„Království nebeské má svého pána a hospodáře, a ten je v tomto podobenství představen velmi lidsky, mimo jiné i s lidskými starostmi.“⁷⁷ Stará se o svou vinici, proto jde hned po ránu na tržiště najímat dělníky. Je to dobrý hospodář, proto se vrací najímat dělníky ještě několikrát během dne. Smlouvá s nimi podmínky a cenu, jak bylo v Orientu u nájemných dělníků zvykem. Naposledy se vrací na tržiště hodinu před koncem práce a na poslední chvíli ještě najímá dělníky. Takové, kteří tam celý den postávali, a nikdo o ně nejevila zájem. Důvod není popsán. Dobrý hospodář je však najímá a posílá je na svou vinici pracovat pro Boží království. Zajisté jsou rádi, nebudou hladovět. Ačkoli nemohou počítat s žádnou velkou odměnou, když celý den nic nedělali, má pro ně smysl začít i tak pozdě. Nikdy není pozdě se rozhodnout pro Boha a Boží království. Na konci dne nechá hospodář svého správce, aby všem vyplatil mzdu. Což bývalo také zvykem. Všichni očekávají mzdu podle vykonané práce. Ale kdo vlastně pracoval? Pracoval hospodář, a to celý den, najímal dělníky, staral se o svoji vinici. Při vyplácení mzdy se stane něco podivného. Mzda je nejprve vyplacena těm posledním, kteří pracovali nejméně. A to v takové výši, kterou měli dostat první za celý den. Rozhodl tak hospodář a zcela záměrně, navíc v přítomnosti všech ostatních dělníků. Není divu, že ti očekávají mzdu mnohem větší. První však dostanou stejně jako ti poslední, což vyvolává u prvních nelibost.

⁷⁵ Tamtéž

⁷⁶ Srov. tamtéž

⁷⁷ MRÁZEK Jiří: Evangelium podle Matouše, Praha: Česká biblická společnost, 2011, 334

Vezmou mzdu, ale cítí to jako křivdu, nespravedlnost. Proto reptají a hospodář jim svůj postoj vysvětluje. On jim nic neupírá, každému dal, co s ním smluvil.

„Boží spravedlnost se projevuje tím, že plní svá zaslíbení – vůči těm, kterým je zaslíbila.“⁷⁸ Proč se dělníci dívají zle, když hospodář chce být dobrý? Bůh je milosrdný a spravedlivý, ale spravedlnost v našich očích se často liší od té božské. Bůh sám rozhoduje a nepotřebuje doporučení, jak má konat. Výsadou prvních bude, že se budou moci dívat, jak jsou na tom dobře. Ne však jenom oni, ale i ti, kteří přišli po nich.⁷⁹ „První a poslední se v tomto případě poměrují podle času, kdy se k Ježíši přidali, a pointou je, že vlastně v tomto ohledu není prvních ani posledních.“⁸⁰

5.5 Podobenství o zlých vinařích Mt 21,33-46

Je příkladem podobenství, které se vyskytuje u všech synoptiků. Je součástí podobenství, které vytváří sérii v 21. kapitole. Tematicky patří do podobenství o konci (soudu).

Toto podobenství jsem zvolila, neboť obsahuje varování před špatným jednáním, chtivostí a agresivitou, jíž se dopustili vinaři v následujícím textu. Jedná se o aktuální téma, násilnosti jsou v dnešním světě na denním pořádku. Zároveň ale také my máme někdy uvnitř touhu umlčet v sobě Ježíše...

„Poslyšte jiné podobenství: Jeden hospodář vysadil vinici, obehnal ji zdí, vykopal v ní lis a vystavěl strážní věž; potom vinici pronajal vinařům a odcestoval. Když se přiblížil čas vinobraní, poslal své služebníky k vinařům, aby převzali jeho díl úrody. Ale vinaři jeho služebníky chytli, jednoho zbili, druhého zabili, dalšího ukamenovali. Znovu poslal jiné služebníky, a to více než předtím, ale naložili s nimi právě tak. Nakonec k nim poslal svého syna; řekl si: ‚Na mého syna budou mít přece ohled!‘ Když však vinaři shlédli syna, řekli si mezi sebou: ‚To je dědic. Pojd’te, zabijeme ho, a dědictví připadne nám!‘ Chytli ho, vyvlékli ven z vinice a zabili. Když nyní přijde pán vinice, co udělá těm vinařům?“ Řekli mu: „Zlé bez milosti zahubí a vinici pronajme jiným vinařům, kteří mu budou odvádět výnos v pravý čas,“ Ježíš jim řekl: „Což jste nikdy nečetli v Písmech: ‚Kámen, který stavitelé zavrhli, stal se kamenem uhelným; Hospodin to učinil a je to podivuhodné v našich očích?‘“

⁷⁸ Tamtéž, 338

⁷⁹ Srov. MRÁZEK Jiří: Evangelium podle Matouše, Praha: Česká biblická společnost, 2011, 339

⁸⁰ Tamtéž

Proto vám pravím, že vám Boží království bude odňato a bude dáno národu, který ponese jeho ovoce. Kdo padne na ten kámen, roztříští se, a na koho padne, toho rozdrtí.“

5.5.1 Kontext a struktura textu

Podobenství o zlých vinařích navazuje na podobenství o dvou synech (Mt 21,28-32). Na ně pak navazuje podobenství o hostině (Mt 22,1-10) a svatebním šatě (Mt 22,11-14).⁸¹ Podobenství o zlých vinařích, stejně jako druhou část podobenství o hostině, tematicky řadíme mezi ta o konci (soudu). První část o hostině a podobenství o dvou synech jsou tematicky zařazeny do podobenství o povolání.⁸²

Toto podobenství vypráví o vinaři, který pečlivě postavil vinici, pronajal ji vinařům a pak odcestoval. Když přišla doba sklizně, poslal své služebníky, aby vyzvedli nájem. Vinaři si vinici chtěli nechat pro sebe, proto služebníky chytily, jednoho zbili, druhého zabili, dalšího ukamenovali. Pán poslal znovu a více svých služebníků, ale vinaři se zachovali stejně. Nakonec k nim poslal svého syna. Domníval se, že tentokrát se zachovají se jinak. Ovšem vinaři viděli příležitost, jak by se mohli zbavit dědice, syna vyvlekli ven z vinice a zabili. Ježíš se ptá posluchačů, co se stane vinařům, až se pán vrátí. Odpověděli mu, že zlé bez milosti zahubí a vinici pronajme jiným. Ježíš poukazuje na „Písma“ a odpovídá jim citátem z Ž 118,22-23: „Kámen, který stavitelé zavrhl, stal se kamenem úhelným; Hospodin to učinil a je to podivuhodné v našich očích?“ (Mt 21,42). Dále říká, že Boží království bude odňato a bude dáno národu, který ponese ovoce. Farizejové poznali, že to podobenství se týká jich samotných, ale báli se ho zmocnit, protože zástupy měly Ježíše za proroka.

Podobenství se skládá z úvodu, kde je upomínka na píseň o vinici (Iz 5), je zde nastíněn děj trojího opakování, kdy pán vysílá své služebníky a syna pro nájem. Jde o spor mezi pánem a vinaři, vinaři ho řeší násilně. Dále se pak skládá z Ježíšovy řeči a pochopení farizejů, že se jedná o ně.⁸³

5.5.2 Výklad

Podobenství o zlých vinařích (Mt 21,33-46), které najdeme též v Lukášově evangeliu (L 20, 9-19), převzal Matouš z Marka 12,1-12. „Toto podobenství vypráví o

⁸¹ Někteří badatelé např. Mrázek J. podobenství o hostině rozděluje na dvě samostatné podobenství, jiní např. Harrington toto podobenství bere jako jedno a rozděluje jej do dvou částí.

⁸² Srov. BROŽ Jaroslav: Podobenství v Novém zákoně, Materiál pro studijní účely posluchačů KTF UK, nepublikováno; in: <http://ktf.cuni.cz/-brozj/>, vyhledáno 31.1.2012

⁸³ Srov. MRÁZEK Jiří: O kozlech, ovcích a lidech, Třebenice: Mlýn, 2011, 97-101

krutém jednání vůči Ježíši a krutém jednání vůči předchozím Božím vyslancům.⁸⁴ Hospodář je Bůh, který postavil vinici, pronajal ji vinařům a odcestoval (Mt 21,33). Vinice je Izrael, vinaři jsou izraelští vůdci. V Galileji bylo po povstání Judy Galilejského mnoho pozemků ve vlastnictví cizinců, takže to, že hospodář nebyl u své vinice, není nic neobvyklého. Bohatší obyvatelé, kteří žili ve městě a statky měli na venkově, a také cizinci svoji půdu pronajímali a v čase úrody vybírali svůj podíl.⁸⁵ Když nastal čas, poslal své služebníky k vinařům, aby převzali jeho díl. Vinaři si na vinici činí nárok. Služebníky pochytili, jednoho zbili, druhého zabili, dalšího ukamenovali (Mt 21,34-35). Znovu poslal jiné služebníky ještě ve větším počtu, ale ti dopadli právě tak. (Mt 21,36). Služebníci jsou proroci, kteří jsou posláni od Boha. Nakonec hospodář poslal svého syna – dědice; myslel, že budou mít ohled. Ale oni ho vyvlekli ven a zabili (Mt 21,37-39).

Hospodář se snažil být trpělivý vůči vinařům, poslal i svého syna. Ale vinaři chtěli získat vinici pro sebe, a tak zabít dědice bylo pro ně to nejlepší řešení. Ježíš se ptá posluchačů, co se stane, když teď pán vinice přijde. (Mt 21,40). Odpověděli mu, že zlé zahubí bez milosti a vinici pronajme jiným (Mt 21,41). Ježíš nutí farizeje a velekněze, aby opověděli na jeho otázku, a tak si předpověděli vlastní osud. Pronajmutí vinice jiným neznamena, že jiní jsou pohané a že tím je odmítnut Izrael. Ježíš se táže, zda znají citát o kameni, který stavitelé zavrhl. (Mt 21,42). „Zavržený kámen (Ježíš) se stal úhelným kamenem (který drží zdi budovy pohromadě) či klenákem (který spojuje klenbu v hořením rohu či nad hlavní bránou). Citát o ‚zavrženém kameni‘ je vztažen na Ježíše ve Sk 4,11 a 1 P(t) 2,7 (viz též Ř 9,33; 1 P(t) 2,6.8). Může se zde jednat o slovní hříčku: ‚eben (kámen) a ben (syn)‘.⁸⁶ Dále varuje, že právě jim bude Boží království odňato a bude dáno národu, který ponese jeho ovoce (Mt 21,43).

Do království nás předejdou ti, kteří přinesli ovoce obrácení. Kdo na tento kámen padne, roztrhne se a na koho padne on, toho rozdrtí (Mt 21,44). „Verš je narážkou na Da 2,31-45. Ukřižovaný Ježíš je pro všechny kamenem úrazu. Ti, na které spadl kámen, jsou židé, kteří jako první přijali slíbeného syna. Ti, na které padá teď, jsme my, účastníci téhož zaslíbení.⁸⁷ Velekněží a farizejové poznali, že mluví o nich, chtěli se ho zmocnit, ale báli se zástupů (Mt 21,45-46). Lid vidí v Ježíši proroka, proto jej farizejové neumlčeli. Ježíš zde nejen kritizuje, ale předpovídá i svoji násilnou smrt.⁸⁸

⁸⁴ HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Matouše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 331

⁸⁵ Srov. MRÁZEK Jiří: O kozlech, ovčích a lidech, Třebenice: Mlýn, 2011, 98

⁸⁶ HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Matouše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 331

⁸⁷ FAUSTI Silvano: Nad evangeliem podle Matouše, Praha: Paulínky, 2009, 470

⁸⁸ Srov. MRÁZEK Jiří: O kozlech, ovčích a lidech, Třebenice: Mlýn, 2011, 104

5.5.3 Synoptické srovnání

Podobenství o zlých vinařích najdeme u všech synoptiků: Mk 12,1-12; Mt 21,33-46; L 20,9-19. Matouš a Lukáš vychází z Marka, oba evangelisté se ve svých evangeliích odvolávají na dva hlavní prameny: Markovo evangelium a sbírku Ježíšových výroků (Q), oba mají ještě každý vlastní pramen, který se u ostatních nevyskytuje. U Matouše je toto podobenství zařazeno mezi další dvě podobenství: o dvou synech a o hostině. U Marka i u Lukáše mu předchází spor o Ježíšovu pravomoc (Mk 11,27-33; L 20,1-8) a následuje spor o daň císaři (Mk 12,13-17; L 20,20-26). Matouš upravil úvod Mk 12,1.

Oba evangelisté rozšiřují práci majitele vinice o podrobný popis založení vinice. To u Lukáše chybí. Matouš v majiteli vinice identifikoval hospodáře. Odlišnost najdeme i ve vyslání služebníků. Marek posílá tři služebníky postupně, pak i mnoho jiných. U Matouše jsou poslání tři služebníci poprvé, pak i mnoho jiných a u Lukáše jsou vysláni pouze tři služebníci postupně. V Matoušově evangeliu syna prvně vyvlekli z vinice a pak zabili (Mt 21,39), u Marka a Lukáše syna nejprve zabili a pak vyhodili ven z vinice (Mk 12,8; L 20,15). „Matoušova změna byla motivována Ježíšovou vlastní smrtí za zdmí Jeruzaléma (27,33). Viz též Žd 13,12: „Ježíš trpěl za branou.“⁸⁹ Pouze u Matouše farizejové odpovídají na Ježíšovu otázku, co udělá pán vinařům (Mt 21,40-41). U Marka a Lukáše odpovídá přímo Ježíš. U Matouše a stejně tak u Lukáše je oproti Markovi vsuvka Mt 21,44; L 20,18: „A kdo padne na ten kámen, rozrazí se; na koho však on padne, toho rozdrtí.“ U Lukáše je zkrácený citát z Ž 118,22-23. Závěr podobenství o ztotožnění farizejů s vinaři, touze zmocnit se Ježíše a strachu ze zástupů je stejný u všech synoptiků. Pouze Marek na samý závěr podobenství dodává, že nepřátelé odešli.

5.5.4 Shrnutí

Podobenství o zlých vinařích je zaměřené na velekněze a farizeje. Ježíš ho záměrně vypráví tak, aby se v něm poznali. I když se zde mluví o vinici a jejím majiteli, hlavními jsou tentokrát vinaři, tedy ti, kdo vinici spravují. Majitel po založení vinice odcestoval a už není na vinici přítomen. Je to hospodář, který s vinaři jedná prostřednictvím svých služebníků. Hospodář je Bůh a služebníci jsou proroci, které vysílá ke správcům vinice.⁹⁰ Ti zde představují velekněze a farizeje, kteří už si dávno vinici přivlastnili a nechtějí se jí vzdát. Nepotřebují se nikomu ani majiteli vinice zodpovídat, daná situace jim vyhovuje. Proto poslané služebníky od hospodáře pochyťají, zbijí i zabijí. Jejich agresivita i smělost

⁸⁹ HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Matouše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 330

⁹⁰ Srov. LIMBECK Meinrad: Evangelium sv. Marka, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 1997, 157

stoupá. Zkouší, kam až mohou zajít. Hospodář je naopak trpělivý a posílá svého syna. Doufá, že se spor s vinaři vyřeší a ukončí. Vinaři, když uvidí syna, chtějí také vše ukončit, ale ve svůj prospěch. Aby se zbavili dědice a vinice byla jejich, neváhají a zabijí ho. U Matouše ho zabijí mimo vinici, je to v souvislosti s tím, že Boží syn bude vyvečen mimo město a zabit. Vinaři se tím chtěli vyhnout podezření, že spáchali takový zločin. Podobenství končí otázkou, kde jsou posluchači nuceni odpovědět; jednoznačně je třeba zjednat nápravu, viníky potrestat a vinici předat někomu zodpovědnějšímu a poctivému. „Cítát ze žalmisty,⁹¹ který zde zazní přímo z Ježíšových úst, patří mezi nejcitovanější v Novém zákoně. Doslova mluví o kameni, který tedy vyhodili jako nepoužitelný. Je vztažen přímo na Ježíše, který neodpovídá běžným očekáváním mesiáše, nezdá se, že by bylo možné na něm stavět – avšak Bůh se rozhodl všechno, počínaje svou přítomností ve světě a svým způsobem jednání, postavit právě na něm.“⁹²

Tuto klíčovou roli má v podobenství syn, ačkoliv na první pohled se zdá stejně bezbranný a neškodný jako služebníci. Syn je ve skutečnosti poslední nadějí na urovnání sporu. Když ho zabijí, ztrácejí tuto naději. Farizejové a velekněží poznávají, že toto podobenství je o nich a také o každém, kdo neuznává Synovu moc. Ježíše chtěli umlčet stejně jako ti, kteří nechtějí znát Boha a jeho nabídku lásky, nechtějí smír a vyrovnání sporu. Ježíš je svým vyprávěním provokoval a kritizoval zcela záměrně. Mluvil veřejně, avšak takovým způsobem, aby nemohl být zažalován. V tu dobu byl chráněn zástupy přívrženců, kterých se velekněží a farizejové báli. Lid považoval Ježíše za proroka, který mu nabízel jinou budoucnost a především vzbuzoval naději.⁹³

Toto podobenství zároveň už shrnuje dějiny spásy – Ježíš je tím Synem. Bůh/Pán se nakonec prosadil, i když vinaři/lidé jeho Syna zabili.

5.6 Podobenství o svatební hostině Mt 22,1-14

Je příkladem podobenství, které se vyskytuje v evangeliu sv. Matouše a evangeliu sv. Lukáše. Navazuje na sérii podobenství v 21. kapitole. Toto podobenství se skládá ze dvou částí. První tematicky patří do podobenství o povolání, druhá o konci (soudu).

Často naše zájmy, vyčerpanost, přátelé či osobní rozpoložení přehlušuje Boží pozvání. Skrze toto podobenství jsme opakovaně zváni do Božího království. Byli jsme povoláni – budeme vyvoleni? Bude náš šat hoden královské hostiny?

⁹¹ Ž 118,22-23

⁹² MRÁZEK Jiří: Evangelium podle Matouše, Praha: Česká biblická společnost, 2011, 361

⁹³ Srov. tamtéž

A Ježíš k nim znovu mluvil v podobenstvích: „S královstvím nebeským je to tak, jako když jeden král vystrojil svatbu svému synu. Poslal služebníky, aby přivedli pozvané na svatbu, ale oni nechtěli jít. Poslal znovu jiné služebníky se slovy: „Řekněte pozvaným: ‚hle hostinu jsem uchystal, býčci a krmný dobytek je poražen, všechno je připraveno; pojdte na svatbu!‘ Ale oni nedbali a odešli, jeden na svévole, druhý za svým obchodem. Ostatní chytili jeho služebníky, postupně je ztýrali a zabili je. Tu se král rozhněval, poslal svá vojska, vrahy zahubil a jejich město vypálil. Potom řekl svým služebníkům: ‚Svatba je připravena, ale pozvaní nebyli jí hodni; jděte tedy na rozcestí, a koho najdete, pozvěte na svatbu.‘ Služebníci vyšli na cesty a shromáždili všechny, které našli; zlé i dobré; a svatební síň se naplnila stolovníky.

Když král vstoupil mezi stolovníky, spatřil tam člověka, který nebyl oblečen na svatbu. Řekl mu: ‚Příteli, jak ses sem dostal, když nejsi oblečen na svatbu?‘ On se nezmohl ani na slovo. Tu řekl král sloužícím: ‚Svažte mu ruce i nohy a uvrhněte ho ven do temnot; tam bude pláč a skřípění zubů.‘ Neboť mnozí jsou pozváni, ale málo kdo bude vybrán.“

5.6.1 Kontext a struktura textu

Podobenství o hostině je poslední ze tří podobenství z jedné Matoušových sérií. Následuje tedy po podobenství o dvou synech (Mt 21,28-32) a o zlých vinařích (Mt 21,33-46). Po podobenství o hostině následuje série sporů: spor o daň císaři (Mt 22,15-22), o vzkříšení (Mt 22,23-33), největší přikázání (Mt 22,34-40), Mesiáš, syn Davidův (Mt 22,41-46). Ježíš tentokrát přirovnává království nebeské ke svatební hostině, kterou král vystrojil svému synovi. Třikrát po sobě vyslal své služebníky, aby přivedli svatebčany. Poprvé svatebčané nechtěli jít, a podruhé, když už byla hostina přichystána, také nikdo nepřišel. Jeden odešel na pole, druhý za svým obchodem. Ostatní pochytili jeho služebníky, ztýrali je a zabili. Král se proto rozhněval, poslal svá vojska, vrahy zahubil a město vypálil. Zavolal své služebníky a vyslal je potřetí. Měli pozvat toho, koho na rozcestí najdou, neboť hostina je připravená, leč pozvaní jí nebyli hodni. Služebníci přivedli dobré i zlé a svatební síň se naplnila. Když král vstoupil do hodovní síně, uviděl tam člověka, který nebyl na svatbu oblečen. Zeptal se ho, kde má svatební šat. On mu však neodpověděl. Král proto poručil, aby ho svázali a vyhodili do tmy, kde bude pláč a skřípění zubů. Neboť mnozí jsou pozváni, ale málokdo bude vybrán.

Podobenství se skládá ze dvou částí z pozvání (Mt 22,1-10) a odmítnutí (Mt 22,11-13) a ze závěrečného výroku (Mt 22,14), který shrnuje celé podobenství. Někteří badatelé tvrdí, že tyto dvě části byly původně nezávislými podobenstvími.⁹⁴

5.6.2 Výklad

Stejně jako v předcházejícím podobenství Ježíš mluví ke stejným posluchačům – velekněžím a farizejům (Mt 22,1). Král vystrojil svému synu svatbu (Mt 22,2). Poslal své služebníky, aby přivedli pozvané hosty, ale oni nechtěli jít (Mt 22,3). V tomto se podobenství o hostině podobá předchozímu podobenství o zlých vinařích (srov. 21,35-36). Poslal znovu služebníky se vzkazem, že hostina je už nachystána, ať přijdou pozvaní hosté (Mt 22,4). Ale ani tentokrát nepřišli, každý upřednostnil svůj zájem. Jeden pole, druhý obchod. (Mt 22,5). Ostatní pozvaní jeho služebníky chytili, ztýrali a zabili (Mt 22,6). Král se rozhněval, vyslal vojska, vrahy zabil a město jim vypálil (Mt 22,7). Jde o králův trest za to, co udělali jeho vyslancům. „Matoušův výrok se obvykle chápe jako popis toho, co se odehrálo v Jeruzalémě r. 70.“⁹⁵ Poté byli služebníci vysláni potřetí, měli přivést všechny, které najdou na rozcestí, když pozvaní nebyli hostiny hodni (Mt 22,8-9). Služebníci vyšli a přivedli dobré i zlé (Mt 22,10). Zde končí první část podobenství, kde Matouš vypráví o těch, kteří pozvání odmítli (22,3-6), a těch, kteří je přijali (22,8-10). Zároveň tu začíná druhá část, kdy král vstupuje do svatební síně, kde vidí člověka bez svatebního šatu (Mt 22,11). Oslovil ho, nazval ho „přítelem“ a zeptal se, kde má svatební šat. Ten však mlčel, protože mu nedokázal odpovědět. (Mt 22,12). (Otázkou je, jak mít svatební šaty, když člověk s žádnou svatbou nepočítal.) Přišel, dostavil se, ale nebyl připraven. Jedná se o vědomý postoj odmítnutí. Dostat se na královskou hostinu ještě neznamená, že tam dotyčný host zůstane až do konce. Podobenství pokračuje královým sdělením, aby sloužící pozvanému bez šatu svázali ruce a nohy a dali ho ven do tmy (Mt 22,13). Ve tmě bude pláč a skřípění zubů. „Sloužící jsou andělé, vykonavatelé jeho příkazů (Ž 103,20), kteří vykonávají jeho soud (13,39nn.49n).“⁹⁶ Ježíš varuje a zároveň zde vybízí k obrácení, abychom nebyli jako ti první a druzí, kteří Boha odmítli ve smyslu mnoha povoláných, ale málo vyvolených (Mt 22,14). Bůh nás miluje, a proto volá každého. „Mnozí jsou pozvaní

⁹⁴ Srov. HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Matouše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 335

⁹⁵ HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Matouše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 334

⁹⁶ FAUSTI Silvano: Nad evangeliem podle Matouše, Praha: Paulínky, 2009, 476

na hostinu v království (22,1-10), ale jen několik jich projde soudním přelíčením (22,11-13).⁹⁷

5.6.3 Synoptické srovnání

Podobenství o hostině se také nachází v Lukášově evangeliu (L 14,16,24). U Marka toto podobenství nenajdeme. U Matouše uzavírá sérii podobenství a otevírá sérii sporů. U Lukáše navazuje na podobenství o hostinách (L 14,7-11) a po něm následuje o rozhodnutí pro Krista (L 14,25-33). Matoušovo podobenství se skládá ze dvou částí, u Lukáše druhá část není. V Matoušově evangeliu král vystrojil svatbu svému synovi, v Lukášově jeden člověk chystal velikou večeři. Oba vysílají své služebníky, aby přivedli pozvané hosty. Ti se u Lukáše omlouvají a na rozdíl od Matouše se nechovají násilně vůči služebníkům. Pořadatel hostiny (u Mt král) se rozhněvá; u Lukáše posílá služebníka jmenovitě pro lidi na okraji společnosti: chudé, zmrzačené, slepé a chromé. Když se dům ani jimi nenaplní, posílá opět služebníka, ať přivede další také z cest a od ohrad (L 14,21-23). Lukášovo podobenství končí Ježíšovou řečí o tom, že nikdo z pozvaných neokusí slavnostní večeři. Matoušovo podobenství pokračuje druhou částí o odmítnutí (Mt 22,11-13) a uzavírá ho závěrečný výrok (Mt 22.14).

5.6.4 Shrnutí

Svatební hostina, kterou pořádá král pro svého syna, posouvá toto podobenství do sociálně vyšších kruhů. „Na scénu se (opět) dostává syn a celá událost získává navíc politický rozměr: sňatková politika byla po celá tisíciletí ve všech monarchiích důležitým diplomatickým nástrojem.“⁹⁸ Najdeme tu tři základní role. Hostitele: krále a jeho syna – ženicha, k nim ještě patří služebníci a královo vojsko. Jde o Boha a jeho syna, anděly a učedníky. Další roli vytvářejí pozvaní hosté, kteří první pozvání odmítli a při druhém upřednostňují sebe a své zájmy. „Druzí“ pak se zachovají násilně, všichni odmítají nejen krále, ale i jeho syna. Dobrovolně se zřikají hostiny. Násilníky jsou vlastně vzbouřenci, kteří vypověděli poslušnost a provinili se vraždou. Král je proto potrestá. Nakonec jsou tu náhradní hosté, kteří se na svatební hostinu dostanou ve chvíli, kdy se pozvaní odmítli zúčastnit.

Podobenství pokračuje událostí na samé hostině, kdy si král všimne člověka bez svatebních šatů. Proč je nemá, se král nedozví. Všichni ostatní svatební šaty

⁹⁷ HARRINGTON Daniel J.: *Evangelium podle Matouše*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 334; podobné myšlenky viz 4 Ezd 8,3: „Mnozí jsou sice stvořeni, ale málo jich bude spaseno“; 4 Ezd 9,16: „Více je zatracených než těch, kteří budou zachráněni“; 2 Bar 44,15.

⁹⁸ MRÁZEK Jiří: *Evangelium podle Matouše*, Praha: Česká biblická společnost, 2011, 364

pravděpodobně mají, proto je poukázáno na tohoto jediného člověka, který tak vybočoval od ostatních. Svatební šat vyjadřoval sounáležitost. Člověk bez šatů se tak vlastním přičiněním vyřadil a byl nedobrovolně vykázán ven do tmy. Je to obraz posledního soudu. Nakonec přichází varování o tom, že mnozí jsou povoláni, ale málokdo bude vybrán. Noví hosté na hostině však nemusí být lepší než ti, kteří byli první pozváni, ale dobrovolně odmítli.⁹⁹ Jednoznačně je toto podobenství o povolání. Bůh stále volá každého, protože nás miluje. Zda se dostaneme do hodovního sálu a zůstaneme v něm, je otázkou naší svobodné volby.

5.7 Podobenství o družičkách Mt 25,1-13

Je příkladem podobenství, které se vyskytuje pouze v Matoušově evangeliu. Toto podobenství vytváří sérii v 25. kapitole. Tematicky patří do podobenství o konci (soudu). Obsahuje výzvu k bdělosti.

Jak často v běhu našich dní pomýšlíme na svou konečnost? Toto podobenství jsem zvolila proto, že vybízí k připravenosti na věčnost, o které nikdo nevíme, kdy k ní budeme povoláni. Máme žít tak, abychom na toto povolání k věčnosti byli připraveni.

„Tehdy bude království nebeské, jako když deset družiček vzalo lampy a vyšlo naproti ženichovi. Pět z nich bylo pošetilých a pět rozumných. Pošetilé vzaly lampy, ale nevzaly si s sebou olej. Rozumné si vzaly s lampami i olej v nádobkách. Když ženich nepřicházel, na všechny přišla ospalost a usnuly. Uprostřed noci se rozlehl křik: ‚Ženich je tu, jděte mu naproti!‘ Všechny družičky procitly a dávaly do pořádku své lampy. Tu řekly ty pošetilé rozumným: ‚Dejte nám trochu oleje, naše lampy dohasínají!‘ Ale rozumné odpověděly: ‚Nemůžeme, nedostávalo by se nám ani vám. Jděte raději ke kupcům a kupte si!‘ Ale zatím co šly kupovat, přišel ženich, a které byly připraveny, vešly s ním na svatbu; a dveře byly zavřeny. Potom přišly i ty ostatní družičky a prosily: ‚Pane, pane, otevři nám!‘ ale on odpověděl: ‚Amen pravím vám, neznám vás‘ Bděte tedy, protože neznáte den ani hodinu.“

5.7.1 Kontext a struktura textu

Podobenství o deseti družičkách (Mt 25,1-13) patří tematicky do podobenství o konci (soudu). Je začleněno mezi další Matoušova podobenství: o věrnosti služebníka (Mt 24,45-51) a o hřivnách (Mt 25,14-30). Popisuje království nebeské pomocí deseti panen.

⁹⁹ Srov. tamtéž, 365-369; srov. MRÁZEK Jiří: O kozlech, ovcích a lidech, Třebenice: Mlýn, 2011, 109-111; 115-117

Pět jich bylo prozíravých a pět jich bylo pošetilých. Všechny vyšly naproti ženichovi a vzaly s sebou své lampy. Ovšem pouze prozíravé vzaly s sebou ještě olej. Ženich dlouho nepřicházel a družičky usnuly. Uprostřed noci se strhl křik, že ženich přišel. Všechny družičky procitly a dávaly si do pořádku své lampy. Tu pošetilé zjistily, že už nemají olej a prosily prozíravé, ať se s nimi rozdělí. Byly však odmítnuty a poslány pro olej k obchodníkům. Když pošetilé odešly pro olej, přišel ženich a vzal s sebou prozíravé družičky na svatbu. Potom se vrátily i ostatní družičky a také chtěly na svatbu, ale dveře už byly zavřené. Neotevřely se, neboť pán už se k nim neznal. Podobenství opět končí varováním, tentokrát o bdělosti, neboť neznáme dne ani hodiny.

Podobenství můžeme rozdělit do tří scén: první scéna – příprava průvodu (Mt 25,1-5); druhá scéna – uprostřed noci (Mt 25,6-9); třetí scéna – po příchodu ženicha (Mt 25,10-13).¹⁰⁰

5.7.2 Výklad

Tentokrát Ježíš mluví o království nebeském jako o příběhu o deseti pannách (družičkách), které si vzaly své lampy a vyšly naproti ženichovi (Mt 25,1). Jedná se zde pravděpodobně o svítivé pochodně, které měly na konci baňku s hořlavinou. Používaly se k osvětlení velkých prostorů, sálů a dvorů.¹⁰¹ Ženich byl pravděpodobně podle tehdejších zvyklostí v domě nevěsty a domlouval podmínky svatební smlouvy. Družičky čekaly, aby ho uvítaly do domácnosti. Pět bylo pošetilých a pět prozíravých (Mt 25,2). Všechny vzaly lampy, ale jen prozíravé vzaly s sebou také olej. (Mt 25,3-4). Prozíravé předpokládaly, že by se mohl ženich opozdit, a tak se na rozdíl od pošetilých, které to ani nenapadlo, podle této možnosti zařídily. Když ženich dlouho nepřicházel, všechny družičky usnuly (Mt 25,5). Pokud ženich opravdu jednal s otcem nevěsty, je reálné, že jednání mohlo být dlouhé, a tak se ženich mohl značně opozdit. Uprostřed noci se strhl křik, že ženich je tu (Mt 25,6). V tu dobu všichni spí, v tu dobu zazní výzva k procitnutí. Družičky si začnou připravovat své lampy (Mt 25,7). Pošetilé zjišťují, že mají málo oleje, a tak prosí prozíravé, aby se rozdělily (Mt 25,8).

Olej tu představuje naši odpověď na Boží nabídku spásy. Je třeba si jej opatřit během našeho života – ještě zavčasu. Rozumné se zdráhají, řeší dilema, zda by pak bylo dost pro všechny. Odmítají a posílají pošetilé pro olej ke kupcům (Mt 25,9). Otázkou je, zda mohl mít některý obchodník ještě otevřeno, to však není důležité. Důležité je, že v tu

¹⁰⁰ Srov. MRÁZEK Jiří: O kozlech, ovcích a lidech, Třebenice: Mlýn, 2011, 128

¹⁰¹ Srov. FAUSTI Silvano: Nad evangeliem podle Matouše, Praha: Paulínky, 2009, 535; „lampy“ z řec. lampas, znamená také a hlavně pochodeň

dobu přichází ženich, který s sebou na svatbu bere připravené panny a dveře se zavírají (Mt 25,10). Pošetilé tu nejsou, vrací se a marně volají, aby byly vpuštěny na svatbu. Ženich je však nezná a odmítá je (Mt 25,11-12). Výzva „bděte“ je určena všem. Nikdo nezná dne, ani hodiny. (Mt 25,13).¹⁰²

5.7.3 Synoptické srovnání

Podobenství o deseti družičkách se u ostatních synoptiků nenachází, je obsaženo pouze v Matoušově evangeliu. V mnohém se toto podobenství podobá tomu o svatební hostině (Mt 22,1-14). Obě podobenství mají stejnou tematiku o konci (soudu). Obě popisují království nebeské. U obou nacházíme dvě skupiny zúčastněných: prozíravé – pošetilé; se svatebním šatem – bez svatebního šatu. U obou je ženich, svatební hostina, družičky jsou obdobou svatebních hostů. Pošetilé družičky nejsou na hostinu vpuštěny. Host bez šatů je sice na hostinu vpuštěn, ale následně vykázán. Obě podobenství končí výzvou.

5.7.4 Shrnutí

Jedná se o další podobenství, které mluví o Božím království. Na ženicha zde čekají družičky. Mají stejný zájem, chtějí se s ním radovat na svatbě, ale liší se v přípravě. Ty prozíravé vezmou lampy, ale i dostatek oleje pro případ, kdyby ženich nepřišel hned. Pošetilé s touto možností nepočítají, olej nemají do zásoby. Ženich dlouho nepřichází a družičky usínají. Vzbudí je až křik, že ženich je tu. Začnou se proto chystat, když pošetilé zjišťují, že už nemají olej. Žádají prozíravé o pomoc. Ty ale odmítnou, nejsou lakomé nebo vypočítavé, ale nemají nazbyt.

Olej je něco, o co není možné se dělit. Nejedná se tu snad ani o konkrétní věc, ale o postoj. Pošetilé na doporučení prozíravých odběhnou ke kupcům pro olej a právě v té době přichází ženich. Připravené družičky vezme s sebou na svatbu. Jsou s ním na hostině a tam se radují. Svatební hostina je místo radosti a společenství se ženichem. Pošetilé družičky se marně domáhají vstupu na tuto hostinu. Pán je nezná. Nebyly včas připravené a vzdálily se od něho. Dveře na svatební hostinu jim zůstávají zavřeny.¹⁰³

I Matoušova obec zažívá situaci, že Pán nepřichází – to může vést k ustrnutí, ochabnutí, ztrátě nadšení a připravenosti. A evangelista varuje, že to může být osudné. Je to možná i o osobní zodpovědnosti: člověk se nemůže dělit o svou věrnost, dobrotu,

¹⁰² Srov. HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Matouše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 375-376

¹⁰³ Srov. MRÁZEK Jiří: Evangelium podle Matouše, Praha: Česká biblická společnost, 2011, 417-419

prozíravost, protože to je na každém a jeho zodpovědnosti, každý žijeme svůj život za sebe, ne za druhé. Podobenství uzavírá varování. Nikdo nezná den, ani hodinu. Proto je důležité být bdělý a připraven.

5.8 Podobenství o hřivnách Mt 25,14-30

Je příkladem podobenství, které se vyskytuje v evangeliu sv. Matouše a v evangeliu sv. Lukáše. Toto podobenství vytváří sérii v 25. kapitole. Tematicky patří do podobenství o konci (soudu). Obsahuje varování.

Toto podobenství předkládám proto, že je důležité si ve svém životě uvědomit, jaké poslání nám Bůh svěřil. Je dobré se stále znovu ptát, co od nás očekává a na čem máme ve svém životě pracovat, abychom jednou při posledním soudu obstáli.

„Bude tomu, jako když člověk, který se chystal na cestu, zavolal své služebníky a svěřil jim svůj majetek; jednomu dal pět hřiven, druhému dvě, třetímu jednu, každému podle jeho schopností, a odcestoval. Ten, který přijal pět hřiven, ihned se s nimi dal do podnikání a vyzískal jiných pět. Tak i ten, který měl dvě, získal jiné dvě. Ten, který přijal jednu, šel, vykopal jámu a ukryl peníze svého pána. Po dlouhé době se pán těch služebníků vrátil a začal účtovat. Přistoupil ten, který přijal pět hřiven, přinesl jiných pět a řekl: ‚Pane, svěřil jsi mi pět hřiven; hle, jiných pět jsem jimi získal.‘ Jeho pán mu odpověděl: ‚Správně služebníku dobrý a věrný, nad málem jsi byl věrný, ustanovím tě nad mnohým; vejdi a raduj se u svého pána. Přistoupil ten se dvěma hřivnami a řekl: ‚Pane, svěřil jsi mi dvě hřivny; hle, jiné dvě jsem získal.‘ Jeho pán mu odpověděl: ‚Správně služebníku dobrý a věrný, nad málem jsi byl věrný, ustanovím tě nad mnohým; vejdi a raduj se u svého pána.‘ Přistoupil i ten, který přijal jednu hřivnu, a řekl: ‚Pane, poznal jsem tě, že jsi tvrdý člověk, sklízíš, kde jsi nesel, a sbíráš, kde jsi nerozsypal. Báł jsem se, a proto jsem šel a ukryl tvou hřivnu v zemi. Hle, zde máš, co ti patří.‘ Jeho pán mu odpověděl: ‚Služebníku špatný a líný, věděl jsi, že žnu, kde jsem nezasel, a sbírám, kde jsem nerozsypal. Měl jsi tedy dát mé peníze peněžníkům, abych přišel a to, co mi patří, si vybral s úrokem. Vezměte mu tu hřivnu a dejte tomu, který má deset hřiven! Neboť každému, kdo má, bude dáno; kdo nemá, tomu bude odňato i to, co má. A toho neužitečného služebníka uvrhněte ven do temnot; tam bude pláč a skřípění zubů.‘“

5.8.1 Kontext a struktura textu

Podobenství o hřivnách (Mt 25,14-30) je třetí v pořadí, které pojednává o správném jednání a postoji k očekávanému příchodu Syna člověka. Navazuje tak na podobenství o

věrnosti služebníků (Mt 24,45-51) a o deseti družičkách (Mt 25,1-13). Hlavním tématem je tu bdělost a odpovědné chování. Jeden člověk, než odjel na cesty, si nechal zavolat své služebníky a svěřil jim svůj majetek. Jednomu 5 hřiven, druhému 2 hřivny a třetímu 1 hřivnu. První dva na nic nečekali a dali se do podnikání, čímž svěřený majetek zdvojnásobili. Třetí vykopal jámu a hřivnu schoval. Když se pán po dlouhé době vrátil, začal se služebníky účtovat. U prvního a druhého byl pán spokojený a slíbil jim, že je ustanoví nad mnohými, a pozval je, aby se s ním radovali. Třetí služebník, který hřivnu ze strachu zakopal, mu ji vrátil zpět. Pánovi se takovéto hospodaření s jeho majetkem nelíbilo. Služebník se zachoval jako ten zlý a líný, pán by raději, aby hřivnu dal finančníkům a tak získal alespoň úroky. Hřivna mu byla odňata a dána tomu, který měl nejvíce. Neboť každému, kdo má, bude přidáno a bude mít hojnost; kdo nemá, bude mu i to málo odňato. Pán nechal neúčinného služebníka uvrhnout ven do tmy, kde bude pláč a skřípění zubů (Mt 25,29-30).

Podobenství můžeme opět rozdělit do tří částí: první – svěřený majetek služebníků (Mt 25,14-15); druhá – hospodaření služebníků se svěřeným majetkem (Mt 25,16-18), třetí – účtování (Mt 25,19-30).

5.8.2. Výklad

Bude to jako s člověkem, který se vydává na cesty (Mt 25,14). Tentokrát je úvod velmi krátký, na rozdíl od jiných podobenství. Zavolal si tři služebníky a svěřil jim svůj majetek. Každému v jiné hodnotě podle schopností. Prvnímu pět hřiven, druhému dvě a třetímu jednu a odcestoval (Mt 25,15). Jde o velké částky, jejichž množství není důležité. Je to vědomí daru. Každý obdržel jiný dar. První a druhý služebník podnikavě svěřené hřivny využili a vyzískali dvojnásobný počet. (Mt 25,17). Oba dva služebníci investovali a získali. Nejde jenom o majetek. Ježíš vybízí k zisku duchovnímu. Máme investovat svoji lásku, abychom dosáhli věčného života. Třetí hřivnu zakopal do země (Mt 25,18). Měl strach, proto hřivnu ukryl do země. „Kdo zakopal peníze, nemohl být potrestán za zanedbání péče, zatímco ten, kdo zabalil svěřené peníze do šátku, nesl odpovědnost za jejich případnou ztrátu.“¹⁰⁴ Po dlouhé době se pán vrátil a začal účtovat (Mt 25,19). Jedná se o čas prodlení a nastává čas posledního soudu. První dva služebníci jsou služebníky dobrými a věrnými. Podnikali a podařilo se jim majetek rozmnožit a pán s nimi byl spokojen. Ustanoví je nad mnohými. Mohou se s ním radovat (Mt 25,20-23). Zhostili se dobře daného úkolu, počínali si správně a odpovědně. Mají předpoklady zhostit se i těžších

¹⁰⁴ HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Matouše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 380

a ještě odpovědnějších úkolů. Obstáli ve zkoušce, mohou se radovat spolu s pánem. Třetí služebník předstoupil před pána. Nazývá ho tvrdým, neboť sklízí, kde nezasel a sbírá, kde nerozsypal (Mt 25,24). Jednal ze strachu, proto mu hřivnu vrací zpět tak, jak ji obdržel. (Mt 25,25). Pán potvrzuje; sklízí, kde nezasel, a sbírá, kde nerozsypal. Čekal od služebníka samostatné rozhodnutí. Služebník se mu nejeví jako ustrašený, ale špatný a líný, že s hřivnou nic nepodnikl (Mt 25,26). Měl ji tedy dát peněžníkům, aby si mohl vybrat alespoň úroky (Mt 25,27).

Kapitál je třeba investovat, je špatné ho pouze mít a střežit. Důležité je s ním něco podniknout. Pán očekává zisk, který odmění. Kdo tak neučiní, bude mu odňato i to, co mu bylo svěřeno (Mt 25,29). Bohatí budou mít ještě více a chudí budou mít ještě méně. Bohatstvím je myšlena láska. Kdo své hřivny ze strachu před nebezpečím zakope, přijde o ně. Pán rozkazuje vyhodit služebníka do tmy, kde bude pláč a skřípění zubů (Mt 25,30; srov. Mt 8,12;13,45.50;22,13 a 24). To je konečný verdikt, odsouzení. Je to protiklad k pánovu pozvání radovat se s ním.¹⁰⁵

5.8.3 Synoptické srovnání

Podobenství o hřivnách najdeme také v Lukášově evangeliu (L 19,11- 27), u Marka je nenajdeme. Proto můžeme předpokládat, že oba evangelisté čerpají z pramene Q. Obě podobenství mají jiný kontext. U Matouše je výrazné eschatologické zaměření – jde o radost u pána. U Lukáše je kontext mnohem „pозemštění“. Matoušovo podobenství patří do série podobenství o soudu (konci). Navazuje na podobenství o věrnosti služebníků (Mt 24,45-50), o deseti družičkách (Mt 25,1-13). Po něm následuje podobenství o posledním soudu (Mt 25,31-46). V Lukášově evangeliu je toto podobenství zařazeno mezi příběh o Zacheovi (L 19,1- 10) a Ježíšův vjezd do Jeruzaléma (L 19,28-44). V Matoušově evangeliu je tentokrát velmi krátký úvod, oproti úvodu v Lukášově evangeliu (i oproti jiným úvodům ve svých podobenstvích). Matouš mluví o člověku, který se chystá na cesty. Lukáš popisuje muže vznešeného původu a důvod jeho cesty.

U Matouše je svěřen majetek třem služebníkům, každému podle jeho schopnosti (pět, dvě a jedna hřivna). U Lukáše si muž zavolá deset služebníků a svěří každému hřivnu. Všichni dostanou jasný pokyn, aby s nimi hospodařili. Což u Matouše není, stejně tak tam chybí zmínka o tom, že lidé pána nenáviděli a nechtěli ho za krále. U obou evangelistů se po dlouhé době páni vracejí, Lukášův jako král. Oba volají služebníky k účtování. Účtování prvního a druhého se liší v počtu hřiven a odměn. V Lukášově evangeliu

¹⁰⁵ Srov. MRÁZEK Jiří: Evangelium podle Matouše, Praha: Česká biblická společnost, 2011, 380-389; srov. LIMBECK Meinrad: Evangelium sv. Matouše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, 251-253

služebníci rozmnoží hřivnu na desetinásobek a druhý na pětinasobek. Za odměnu budou vládnout nad městy, každý podle počtu rozmnožených hřiven. U Matouše první a druhý služebník hřivny zdvojnásobí, pán jim slíbí, že příště jim bude svěřeno více a pozve je k společnému radostnému slavení. Účtování s třetím služebníkem je stejné, pouze v Matoušově evangeliu je hřivna zakopána do země a u Lukáše schována do šátku. Matoušovo podobenství končí vyhozením služebníka ven do tmy, kde bude pláč a skřípění zubů. Lukášovo evangelium je zakončeno výzvou krále k přivedení a pobití jeho nepřátel a odpůrců.

5.8.4 Shrnutí

Začátek je obdobný jako u ostatních podobenství. Majitel (člověk), tentokrát ne vinice, ale určitého velkého majetku, chce cestovat. Bude nepřítomen, proto volá své služebníky a svěřuje jim svůj majetek. Povolání služebníci jsou tři, každému pán svěřil určitou částku peněz, podle jeho schopností, a odcestuje. Neříká, co s těmi penězi mají dělat a dává každému jinak, však také neočekává ode všech stejně. Respektuje jejich možnosti. Po delší době se vrací a chce účtovat. Očekává určitý zisk. Investovat peníze se dá rozličným způsobem, má to ale i svá rizika. Lehce se o ně dá i přijít. První dva služebníci podnikali, a to úspěšně, dosáhli stoprocentního zisku a pán je velice spokojený. Dává jim to také patřičně najevo. Budou s ním v radosti. Třetí služebník se bál a tak nepodnikal, ani neinvestoval. Bál se pána, má ho za tvrdého člověka. Vrací mu tedy pouze to, co mu bylo svěřeno. S tím ovšem pán není ani trochu spokojen. Měl přece dostatek času, aby hřivnu rozmnožil. Měl je dát alespoň peněžníkům, i tady ovšem platí pravidlo, že peníze dělají peníze. Na druhou stranu služebník hřivnu neztratil, ani nezpronevěřil. Jde tu především o to, využít možnosti a čas (čekání). Pokud je nevyužijeme, ztratíme i to, co jsme měli.¹⁰⁶

¹⁰⁶ Srov. MRÁZEK Jiří: Evangelium podle Matouše, Praha: Česká biblická společnost, 2011, 421-424

6. POSELSTVÍ MATOUŠOVÝCH PODOBENSTVÍ PRO NAŠI DOBU

„Podobenství sleduje jeden cíl, totiž ukázat a dokázat určitou pravdu, životní pravidlo.“¹⁰⁷

Podobenství nás dnes mají, stejně jako v době Ježíšově, přesvědčit, získat a pohnout, vést k obrácení k Bohu. I když Ježíšova slova byla vzata z každodenního života posluchačů tehdejší doby, lze najít jejich význam i pro dobu dnešní. Svě adresáty si podobenství naleznou zajisté i v současnosti. Důležité je najít jejich význam a aplikovat je ve svém každodenním životě.

6.1 Podobenství o dvou stavitelích

Stejně jako v době Ježíšově, tak i v následujících dobách, ale i dnes, jsou lidé různí. Stále platí, že jsme někteří rozvážní a někteří pošetilí. Ježíš nás ale před pošetilstí varuje. Nemáme pošetile stavět svůj život (dům) bez základů a na písku. Máme být rozvážní a budovat svůj život na pevném základu, skále, víře v Boha. Máme se zastavit v dnešní uspěchané době a zamyslet se nad směrem svého života. Ten, který vidí jen svůj prospěch, hromadí majetek a jedná lhostejně k potřebám druhých, tvrdě jde za svojí kariérou, dopadne stejně jako pošetilý muž.

Až přijdou životní zkoušky, těžké situace, nebude mít o co se opřít a jeho život se rozpadne jako dům na písku. Mnozí lidé snad ani nechtějí budovat život bez pevného základu, zkrátka o tom nepřemýšlejí. Mnozí si ovšem uvědomují, že jejich životu schází pevný základ, ale nechtějí nic měnit. Jsou zatvrzelí a budují si svojí zkázu. Všechny nás během našich životů postihnou nesnáze a obtíže, ale ti z nás, kteří budují na víře v Boha, mají se o koho opřít.

6.2 Podobenství o rozsévači

Toto podobenství mluví o Božím slově, které je stále rozséváno jako to semeno. Důležité je, kam semeno padne, do jaké půdy. Pokud padne na cestu, je zašlapáno, nebo je ptáci sezobají. Je určeno k záhubě, stejně jako když my nechceme slyšet Boží nabídku spásy, naše srdce jsou tvrdá, zahořklá a nepropustná. Na druhé straně je dnes mnoho lidí, kteří touží po zakotvení ve svém životě. Hledají různé duchovní alternativy, pro něco se rychle nadchnou, ale protože to jde pouze po povrchu, brzy prvotní nadšení ochabne. Když potom přijde první protiventství, nadšení zcela zmizí.

¹⁰⁷ MERELL Jan: Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u jezera a s učedníky, Praha: Česká katolická charita, 1987, 134

Také lidé, kteří Boží slovo vyslechnou, například v průběhu nedělní bohoslužby, jej přijmou, ale již během dní následujících je často přehluší každodenní starosti či dokonce touha po uznání, vzestupu a majetku. Vzešlá semena a vzešlé slovo Boží jsou udušeny plevelem a trním nepochopení. Slova, která padnou na úrodnou půdu, do otevřeného srdce a jsou živena, mají vytrvalost a vydají své plody. Toto podobenství nám ovšem dává zprávu, že Boží nabídka spásy je určena všem a stále, a je jen na nás, zda ji přijmeme.

6.3 Podobenství o nemilosrdném služebníkovi

Bůh nám odpouští naše hříchy a provinění, proto ani my nemáme druhým odpírat odpuštění. Bohem nám bylo a je odpuštěno všechno zcela zdarma. Proto my bychom měli svým bližním také tak odpouštět. Pokud odmítáme takovéto odpuštění, povyšujeme se nad zákon lásky a můžeme se tak připravit o Boží odpuštění. Sám Ježíš učil odpouštět v modlitbě „Otčenáš, ... odpusť nám naše viny, jako i my odpouštíme našim viníkům“.

V dnešní době je mnoho nesvárů a nemocí mezi lidmi, způsobených starými křivdami, které si lidé nedokážou odpustit. Odpuštění je důležité nejen pro náš vztah s bližním, ale i s Bohem. Bůh nám odpouští nekonečně mnoho. Nám je často velmi těžké odpustit tak málo, neboť nad námi zvítězilo zlo, které nás rozděluje. Odpuštění nás spojuje ve vzájemné toleranci a lásce. Máme odpouštět každému bližnímu ze srdce, což není nijak snadný požadavek.

6.4 Podobenství o vinařských dělnících

Toto podobenství je o záchraně každého z nás. Bůh je natolik milosrdný a milostivý, že neodmítne nikoho, kdo se pro něj rozhodl. Ať na začátku svého života, v jeho průběhu, nebo až na samém konci. Bůh zve všechny do svého království. Odměňuje všechny stejně od posledního k prvnímu. Rozhoduje na základě své svrchované spravedlnosti. Bůh si vyvolil člověka, nikoli člověk Boha. Může se nám zdát, že jsme lepší a hodnější nebeského království než jiní; například než lidé na okraji společnosti, ale též než mocní tohoto světa, kteří jednají jen ve svém zájmu, hromadí majetek a nikdy se o Boha nezajímali. Bůh čeká na svobodné „ano“ každého z nás a ve svém milosrdenství neodmítne nikoho, ani toho, kdo tak učiní na poslední chvíli.

6.5 Podobenství o zlých vinařích

Bůh nám ve své nekonečné lásce nakonec poslal svého Syna. Ve snaze vyzískat i to, co nám evidentně nepatří, se dnešní společnost před ničím nezastaví. Stejně jako chtíví vinaři. Nakonec zabili i pánova syna, protože chtěli jeho vinici. V dnešní společnosti

stoupá agresivita vůči jedinci i vůči menšinám. Korupce není ničím neobvyklým. Oprávněně máme někdy pocit, že je tolerována, místo aby se společnost snažila o svou nápravu a ozdravení. Mnozí jedinci se neštítí jakýchkoliv prostředků k získání postavení, majetku a moci nad druhými. Bůh varuje před takovým jednáním.

6.6 Podobenství o svatební hostině

Ježíš hlásá příchod všezahrnujícího Božího království. Bůh nás zve. Někteří z nás se tohoto pozvání dobrovolně zřikají. Upřednostňujeme své zájmy, zaměstnání, kariéru. Dokonce někteří mohou reagovat i agresivně. Byli jím vytrženi ze svého pohodlí, své nečinnosti. Bůh se přesto nenechává odradit a své pozvání znovu opakuje. Zve nás všechny. Ne všichni povolání jsou ovšem vyvolení. Je třeba se obrátit a následovat. Změnit svůj dosavadní život, přehodnotit priority.

Říci Bohu své ano ještě neznamena, že budeme spaseni. Je třeba odpovědět nejen slovy, ale i skutky, a to každodenně. Požadovaná spravedlnost není jen záležitostí činů, ale i srdce. Láska k Bohu se může projevit jen v lásce ke konkrétnímu člověku, a to i k nepříteli. Roucho spravedlnosti Kristus připravil pro každého. Obléknout si je musíme každý sám, abychom mohli vejít do věčného života. Bez roucha se nebudeme moci radovat.

6.7 Podobenství o družičkách

Toto podobenství se týká věčnosti. Jde zde o naši připravenost, až opustíme tento svět a budeme se zodpovídat Bohu. Jedná se o duchovní připravenost. Tu si nemůžeme koupit ani vypůjčit. Ta je vybudovaná našim osobním vztahem k Bohu. Dar víry, který nám byl dán, je třeba neustále rozvíjet a pracovat na něm, dokud je čas a dveře jsou ještě otevřené. Až se zavřou, nebudeme se již moci připojit k věčné a radostné hostině. Nikdo nezná dne ani hodiny. Co promeškáme, už nikdy nebudeme moci dohonit. Proto nemáme odkládat smíření a odpuštění na stáří a konec našeho žití. Máme žít každý okamžik tak, jako by byl našim posledním. V lásce a naději.

6.8 Podobenství o hřivnách

Každý z nás dostal od Boha podle svých schopností dary a milosti, které máme rozmnožovat, abychom dosáhli věčného života. Bůh nám dává zdraví, čas, rozum, nadání, rodinu a mnoho dalšího. My máme s těmito dary moudře hospodařit. Je naší povinností dobře využívat všech darů, které nám Bůh svěřil. Podstatné je, jak s dary naložíme, ne kolik jich máme. Těmito dary máme sloužit Bohu. K této službě máme efektivně využít

všechn čas, obdarování i majetek, který máme k dispozici. Pro mnohé z nás to znamená plnit a vykonávat každodenní povinnosti s vědomím, že sloužíme Bohu. Pokud se o to nebudeme snažit, přijdeme o všechno.

ZÁVĚR

Podobenství v Matoušově evangeliu jsou tématem velmi zajímavým a mohou být pojata z různých směrů. Je to značně rozsáhlé téma, a proto nelze zpracovat všechna podobenství, které uvádí Matoušovo evangelium. Cílem mé práce bylo přiblížit vybraná podobenství a pokusit se zformulovat jejich význam. Jak už jsem zmínila v úvodu své práce, zvolit a vybrat jen určitá podobenství pro mne nebylo nikterak snadné. Pro výběr jsem se potřebovala seznámit nejen s jejich obsahem a výklady, ale také s obecnou charakteristikou samotného podobenství a v neposlední řadě pochopit podobenství v kontextu Ježíšovy doby. Vybraná podobenství reprezentují základní výzvy např. k bdělosti, prozíravosti, odpovědnosti, odpuštění, připravenosti, lásce k bližnímu. Také varují před pošetilostí, netečností, ustrnutím.

Ježíš podobenství používal často, jejich prostřednictvím oslovoval zástupy a předával jim důležitá poselství o Božím království. Tato slova byla určena posluchačům tehdejší doby. Podle mého názoru však mají svůj význam pro posluchače a čtenáře všech dob, tedy i doby dnešní. Je jen na nás samotných, zda jsme ochotni těmto slovům v podobenstvích naslouchat, pochopit je a snažit se uvádět je v život.

Některá podobenství inspirovala i řadu umělců v různých dobách. Například podobenství o družičkách se stalo předlohou a inspirací pro středověké fresky a sochy (Dvě bláhové panny, Dóm v Magdeburgu, z r. 1250; Pošetilá a rozumná družička, sv. Denis, Paříž, z r. 1140). např. i opery Bohuslava Martinů Hry Mariiny, které ve svém repertoáru má Národního divadlo.

Práce ukazuje, že podobenství jsou Božím slovem a Boží slovo je účinné, je schopné i dnes lidi nejen burcovat, ale i uzdravovat. Lze je promítnout do mnoha oblastí současné společnosti. Nejen kulturní – k výtvarnému, dramatickému, či snad i hudebnímu zpracování. Ale i práci v sociální, pedagogické, nebo pastorační oblasti.¹⁰⁸ Především lze však podobenství promítnout do osobního života každého z nás.

Pokud bychom se chtěli dále a hlouběji zabývat tématy Matoušových podobenství jejich poselstvím, bylo by možné doplnit práci o další podobenství, které toto evangelium uvádí. Opět je porovnat s ostatními synoptiky, pokud se u nich vyskytují, a zamyslet se nad jejich obsahem a významem pro dobu současnou.

Mě osobně jako pedagogického pracovníka působícího u dětí na prvním stupni základní školy zaujala myšlenka k ztvárnění některých podobenství formou krátkých scének. Děti by si zde mohly zahrát příběh, jehož tématem by bylo např. odpuštění. Scénka

¹⁰⁸ V bohnické psychiatrické léčebně již 20 let praktikuje psychiatr a teolog Prokop Remeš léčbu biblickými příběhy, tzv. hagioterapii. Především lze však podobenství promítnout do osobního života každého z nás.

by byla postavena především na vzájemné komunikaci mezi jednotlivými osobami, neboť cítím, že v tomto bodě má dnešní společnost velký deficit. Při své práci vnímám, jak některým dětem dělá problém spolu vzájemně komunikovat, natož druhému naslouchat. Snad je to proto, že většině z nich ani doma nikdo nenaslouchá. Což je také jedním ze základních úkolů podobenství, najít svoje posluchače.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

Knihy Starého zákona

Gn	První Mojžíšova (Genesis)
Ex	Druhá Mojžíšova (Exodus)
Dt	Pátá Mojžíšova (Numeri)
1 S	První Samuelova
Jr	Jeremjáš
Ezd	Ezd
Iz	Izajáš
Ez	Ezechiel
Ž	Žalmy
Da	Daniel
Oz	Ozeáš

Knihy Nového zákona

Mt	Matouš
Mk	Marek
L	Lukáš
J	Jan
Sk	Skutky apoštolské
Ř	Římanům
Žd	Židům
1 P(t)	První list Petrův

Uvedené zkratky jednotlivých knih Písma svatého jsou použity z ekumenického překladu Bible, kterou vydala Česká katolická charita v Praze 1985.

Ostatní zkratky

např.	například
srov.	srovnání
kap.	kapitola

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Seznam odborné literatury:

- BEAUMONT Mike, ABC Bible, Praha: Česká biblická společnost, 2007
- BROŽ Jaroslav: Podobenství v Novém zákoně, Materiál pro studijní účely posluchačů KTF UK, nepublikováno, in: <http://ktf.cuni.cz/-brozj/>, vyhledáno 31.1.2012
- FAUSTI Silvano: Nad evangeliem podle Matouše, Praha: Paulínky, 2009
- HÁJEK Miloslav: Evangelium podle Matouše, Praha: Kalich, 1995
- HARRINGTON Daniel J: Evangelium podle Matouše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003
- LIMBECK Meinrad: Evangelium sv. Marka, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997
- LIMBECK Meinrad: Evangelium sv. Matouše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996
- MERELL Jan: Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky, Praha: Česká katolická charita, 1987
- MÜLLER Paul-Gerhard: Evangelium sv. Lukáše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998
- MRÁZEK Jiří: Evangelium podle Matouše, Praha: Česká biblická společnost, 2011
- MRÁZEK Jiří: Matoušova evangelia, Jihlava: Mlýn, 2003
- MRÁZEK Jiří: O kozlech, ovcích a lidech, Třebenice: Mlýn, 1997
- MRÁZEK Jiří: BALCAR David, DVOŘÁKOVÁ Renata, ŽÍDKOVÁ Marta: Matoušovské studie, Třebenice: Mlýn, 2000
- POKORNÝ Petr: Literární a teologický Úvod do Nového zákona: Vyšehrad, Praha, 1993
- RYŠKOVÁ Mireia: Doba Ježíše Nazaretského, Praha: Karolinum, 2008
- STRUPPE Ursula, KIRCHSCHLÄGER Walter: Jak porozumět Bibli, Praha: Vyšehrad, 2000
- TICHÝ Ladislav: Úvod do Nového zákona, Olomouc: MCM, 1992
- Kolektiv autorů: Průvodce životem – Matouš, Praha: International Bible society a Luxpress, 1997
- Prameny:**
- Bible. ekumenický překlad, Praha: Česká katolická charita, 1985
- Nový zákon. překlad z řečtiny se stálým zřetelem k nové Vulgátě, Praha: Česká liturgická komise, 1989
- Nový zákon. překlad z řečtiny se stálým zřetelem k nové Vulgátě, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006

Výkladové slovníky:

MERELL Jan a kolektiv: Malý bohovědný slovník, Praha: Česká katolická charita, 1963

DULPACY Jean, GEORGE Augustin, GRELOT Pierre, GUILLET Jacques, LACANT Mare-François, LÉON-DUFOUR Xavier: Slovník biblické teologie, Řím: Velehrad-Křesťanská akademie, 1981

Bibliografické citace

Podobenství v Matoušově evangeliu a jejich role/Terezie Omesová

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Mireia Ryšková, Th.D., Praha, 2012. 62 stran

ANOTACE

Podobenství v Matoušově evangeliu a jejich role

Nosným tématem bakalářské práce jsou náměty vybraných Matoušových podobenství a jejich význam pro život.

Úvod seznamuje čtenáře s obecnou charakteristikou podobenství, definicí, výkladem, výskytem, předáváním a strukturou podobenství. V další části je pozornost věnována Ježíši v kontextu doby. Podobenství jsou uváděna ve stejném sledu jako v Matoušově evangeliu. Devět vybraných podobenství pro mne shrnuje základní poselství Ježíšovy nauky v Matoušově evangeliu: tato podobenství se týkají především: 1 – Božího království, 2 – začátku, 3 – povolání, 4 – soudu. Ačkoliv byla vyslovena a zapsána ve zcela jiném dobovém kontextu, nesou jakožto Boží slovo důležité poselství i pro současného člověka, a to různé výzvy: k bdělosti, prozíravosti, odpovědnosti, odpuštění, připravenosti, lásce k bližnímu, ale i varování před pošetilostí, netečností, ustrnutím.

Práce ukazuje, že vybraná podobenství mají svůj význam jak pro dobu svého vzniku, tak nesou i určitá poselství pro dobu současnou. Ježíš a jeho slova obsažená v podobenstvích mají stále co říci. Mohou nás vést a přibližovat k Bohu.

klíčová slova: Ježíš, podobenství, Matoušovo evangelium, role podobenství

ENGLISH ABSTRACT

Parables in the Gospel of Matthew and their role

This bachelor thesis deals with the themes of selected parables in the Gospel of Matthew and their relevance for our life.

The introduction presents general characteristics of the parables, their definition, interpretation, occurrence, the process of handing them down and their structure. The following part turns our attention to the person of Jesus in the context of his time. The parables are given in the same sequence as in the Gospel of Matthew. Nine selected parables summarize the basic message of Jesus's teaching in the Gospel of Matthew. They are concerned especially with the following fourfold: 1 – the kingdom of God, 2 - the beginning, 3 - the vocation, and 4 - the judgement. Although the parables were voiced and

written down in a completely different period and context, they – being the word of God - carry an important message also for contemporary humanity. They call us to vigilance, prudence, responsibility, forgiveness, readiness and love to our neighbours, but they also warn us against foolishness, indifference and stagnation.

The thesis shows that the selected parables have their relevance both for the time of their genesis, but they also carry an important message for the contemporary context. Jesus and his words in the parables still have something to say. They have the capacity to lead us and bring us closer to God.

Key words: Jesus, parables, the Gospel of Matthew, the role of the parables

Počet znaků (bez mezer): 91 954

Počet znaků (včetně mezer): 109 575